

1935.
április
29.

I. évf. 15. sz.

1935.
május
5.

BÁRDOS LÁSZLÓ HETILAPJA

„Munkásünnepe”

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Erdei Ferenc: **Május 1** és az internacionálé története

Szilágyi András: **Az igazi Petőfi és az igazi Ady**

Louis Fischer: **A második ötéves terv**

Földes Sándor: **A kannibál tánc**

Hitler fegyverei: a pestis, a kolera, a merevgörcs és az ideológiai felszerelés

Cseresnyés Sándor: **Ballada 1935-ből**

Gál János: **Németh László a magyar Göbbels**

Dániel János: **Vaklárma a kisebbségek körül**

Korvin Sándor: **Irodalmi információk Erdélyből stb.**

„Munkásünnep”

Virágillat, enyhe tavaszi napsugár, kék ég. A virágos réten apró gyermekek játszadoznak a tanító-bácsi feügyelete alatt. A színházban a műkedvelők az „Éjjeli menedékhely”-ben tetszelegnek maguknak dilletáns művészetükkel. Az ügyvéd ur a Rhédey-kertben, vagy a hűvösvölgyi tisztáson áhitatosan törülgeti a cvikkerét és felszólítja a munkásságot, hogy méltóságáteljesen, rendben oszadjon széjjel.

Bécsben egyházi processió és dacos néma tüntető-felvonulás.

Budapesten rendőrileg engedélyezett körséta.

Londonban népgyűlés a Hyde-parkban.

Berlinben a Vezér tömegszüggészciós mutatványokat tart a tempelhofi repülőtéren 3 x egymillió „Heil” és 3 x egymillió „Sieg.”

Moszkvában. Két napos felvonulás. Tankerdő, léghajórajok és repülőgépfellegek, transperensek, vöröslobogók, munkásoszlopok, parasztoztagok, női tüntetők és vörös-hadsereg.

Prágában utcai összecsapások.

Sanghaiban véres tüntetések.

Párisban, Newyorkban barrikádharcok.

Es mindenütt Május elseje.

Mi ez? Evforduló? Ünnepnep? Seregszemle? Forradalom? Káosz?

Igen a felületes szemlélőnek káosz, még pedig éppen az ő számára jól megrendezett káosz.

Munkásünnep.

Munkásünnep, amelyen azonban csak a jóllakott kispolgárok a jólnevelt munkásarisztokraták a járszalagon cammogó, jámbor, öreg szakszervezeti tagok, meg a barna mundréba öltöztetett munkás-ünnepelnek.

A dolgozó robotosok pedig, összebuynak, szervezkednek.

A polgári naptárakban ünnepnep. A polgár és az ő aparátusa: Geni és Hitler legalább úgy szeretnék, hogy ünnepnep legyen.

A valóságban nem is volt ez

sohasem munkás-ünnep. Az 1890-es szociáldemokrata kongresszus határozata óta a munkásságnak ünnepélyesen deklarált harci napja. Harcos jellegét e nap azonban nem a kongresszus határozatából nyerte, hanem történelmi multjából, azokból a harcos tradiciokból, amelyek hozzá fűződnek, meritette.

Amerikában a modern kapitalizmus, kifejlődésének kezdetén ez a nap volt a munkaszerződések megkötésének a napja általában és így természetesen a bérharcok nagynapja. A San-Franciskói véres Máj 1. és a későbbi politikai és szakszervezeti harcok: a választójogért, a 8 órás munkanapokért és a szociális biztosításért, amely harcok kiinduló időpontja a Máj 1. volt imár mindenfelé, már az 1890-es kongresszus előtt is harcos jellegét adtak ennek a napnak.

Csak a naivak számára kelthetett tehát meglepetést az, hogy

Hitler (és Dolfus) a nemzeti (és a keresztény) szociálista fascizmus fűhrerei, ahelyett, hogy harcot hirdettek volna a Máj 1-nek, (mikként azt a rövidlátó magyar ébredő-fascizmus tette) azt a Nemzeti Munka ünnepének deklarálták és a május elsejei munkaszüneti napot hivatalosan megerősítették.

A kemény harcok árán szerzett eredményeket nem lehet egykönnyen a tömegektől visszavenni. Ez a meggondolás vezette Mussolinit is, Hitlert is, de Genit is, mikor a Máj 1-et meghagyták törvényes munkaszünetnek, azt „Munkásünnep”-nek deklarálva.

De a munkásság is levonta ám ennek a tulról jövő koncesszióknak az értelmét és ő is megértette, hogy mindez csak azért, mert a harcok árán szerzett eredményeket nem lehet visszavenni és, éppen ezért az ő számára ez a „munkásünnep” az erőgyűjtés napja.

Törő Sándor.

Olvassa

és terjessze

az

„EGY HÉT”-et

Erdei Ferenc:

Május elseje az osztályharcok történetében

A múlt század végén, tőkés országok már kialakult munkáspártjai egy új nemzetközi szervezetbe tömörültek. Ez az új szervezet: a II. Internacionálé Párisban, 1889. július 14-én — a Bastille lerombolásának az évfordulóján — mondta ki önmaga megalakulását és egyszersmind elhatározta, hogy az egyes országok munkásosztályai a maguk külön harcukat minden év május elsején egyesíteni fogják a közös követelések kivívásáért folyó harcban. A május elseje elsősorban a munkásosztály harcának nemzetközi voltát, — országokat és népeket átfogó jellegét — nyilvánítja ki.

A második Internacionálé első (párisi) kongresszusán a május elsejei harc főkövetelése a nyolcórás munkaidő bevezetése és törvényesítése volt — az ezen és a többi részletköveteléseken túl pedig — a május elsejei harc elsősorban a háború és a militarizmus ellen irányult. Ez volt a gyűlésen hozott határozat lényege.

A háború és a militarizmus elleni harc szükségképpen egyet jelentett a tőkés termelési mód legyőzésére irányuló harccal, — hisz Marx szerint a háború nem egyéb, mint a politika folytatása más eszközökkel —, a politika viszont a tőkés termelési folyamat folytatása a termelés és elosztás körein túl.

Ez volt az eszmei kiindulás, amelyet a II. Internacionálé megszűletével — és nézzük meg, mi maradt belőle az útja végéig —, amikor meghalt, egyidőben a világtörténelem legnagyobb tömegmészárlásának, az 1914—1918-as világháborúnak a kitörésével.

Nem akarjuk leírni a történetet magát, a II. Internacionálé történetét, csak bemutatni azokat az erőket, amelyek szükségképpen vitték a véghez — oda, hogy 1914 augusztusában az Internacionálé „eleven rothadó hulla” (R. Luxemburg) volt, pártjai és szakszervezetei pedig minden hadviselő burzsoázia leguszitóbb sovíniszta szervezetei és az ipari mozgósítás nélkülözhetetlen szervei lettek.

A május egyet a munkások nemzetközi harci napjává kiáltották ki 1889-ben, de 1890-ben már „ünnep” volt, hogy később néptünnep, majd

sörös krigli és a lampion ünnepévé fajult május első vasárnapján.

Bizonyos, hogy a május 1-ének ez a fejlődése se véletlen nem volt, se pedig nem állott ellentétben a háború előtti európai munkásmozgalom gyakorlatának a lényegével. Még kevésbé lehet egyes vezetők hibájánál, vagy tisztán a vezetők árulása-ként felfogni, vagy az ellenkező végletbe esve, azt állítani, mintha a munkásság lett volna éretlen önmaga felszabadító harcának a megvívására.

A tőkés rend általános fejlődése, amely felfelé vezetett, volt az, amely a tőkésosztály helyzetét a múlt század második felében annyira megszilárdította és azt a látszatot keltette — egészen a világháború letöréséig —, mintha a tőkés rend az emberi társadalomnak egy többé-kevésbé kiegészítő és befejezett életoformája volna.

Az 1847—48-as nagy első világgazdasági válság forradalmi helyzetet teremtett az egész kapitalista világban.

Páristól Bucurestiiig, az Európa legfejlettebb polgári államától, Franciaországtól kezdve, a jóformán még teljesen hűbéri Romániáig — forradalmak rázták meg alapjaiban a régi világ pilléreit. A forradalmak jelszavai, amelyekért a tömegek a barrikádokra mentek, a demokratikus szabadságjogok és a nemzeti egység és felszabadulás jelszavai voltak. De mindenütt, Páristól Budapestig, a mozgalom igazi hajtóereje a munkásság volt, amely már — ha tétozva és kevésbé öntudatosan — megfogalmazta a saját külön követeléseit. A régi és az új rend hatalmas világméretű összeütközésében „a munkásokra várt a feladat, hogy bátorságukkal, határozottságukkal és önfeláldozásukkal kivívják a győzelmet...” A győzelem elmaradt. Bár Marx és Engelsnek, a „Szövetség” megbízásából írt Kiáltványán közvetlenül a párisi februári forradalom előtt jelent meg Londonban (1847 dec.-ben), mégis a munkásság tapasztalat és vezérek: önálló politikai párt híján, nem volt képes betölteni hivatását. Párisban MacMahon tábornok folytatta Czernyi munkás vérébe a forradal-

mat 1848 júniusában, amikor a burzsoáziának sikerült az ingadozó és saját érdekeit fel nem ismerő polgárságot a munkásság ellen vinni, amely munkát és kenyeret követelt a parlament demokratikus trázisai helyett. — Magyarországon Kossuth társainak ingadozása adott lehetőséget az egyesült osztrák és magyar reakciónak, hogy a forradalom kifejlését megakasszák. Majd midőn ennek dacára sem tudtak győzedelmeskedni a forradalom felett, az oroszokat hívták segítségül a magyar nép ellen. Táncsics Mihályt kiszabadították a pesti börtönből a munkástársai, Petőfi megirta és vérével pecsételte meg a forradalom verseit — de akkor a cár parancsolt Moszkvában és a kozák lovak egyszerre taposták le a pesti munkások kenyérharcát a magyar nemzet szabadságával. Az elnyomás hosszú évei következtek. De ezidő alatt megszületett az az elméleti alap, amely azóta a munkásmozgalom sötétjét bevilágító fényforrásává és iránytűjévé vált, a marxizmus, „a forradalmi elmélet, amely nélkül nincs forradalmi gyakorlat” (Uljanov). Az ugynevezett első Internacionálé (1866—76) egy nem pártokból, hanem egyénekből álló nemzetközi szervezet, volt a keret, amelyben Marx és másodsorban Engels a proletár osztályharc általános elméletét megteremtették.

Csak a hetvenes évek elején, tulajdonképpen azután, hogy a párisi kommuné véget vetett az 1870—1871-es porosz—francia háborúnak, kezdődött újra a munkásmozgalom — egyidejűleg a tőkés termelés eddig Európában ismeretlen, rendkívül gyors kifejlődésével.

A tőkés termelés gyors fejlődése, a kis- és kézműipar megszüntetése, a tőke részleges bevonulása a mezőgazdaságba, a technika és a munka termelékenységének rohamos fejlődése, a gyarmatok — mindez együtt, lehetőséget adott a burzsoáziának, hogy a saját jól felfogott érdekében, engedelményeket tegyen a munkásság felé. Ezt annál is inkább meg kellett, hogy tegye, mert az újraéledt munkásmozgalom már nemcsak egy kísértet volt, mint Metternich idejében, 48-ban, — nem csak egy eszme, amelynek kevészsámu hirdetői leg-

feljebb könyveket és kiáltványokat irtak — ezek a könyvek és kiáltványok visszhangra leltek milliós tömegek agyában és a munkásmozgalmatizezreket felölelő szakmai szervezeteket és ezeket felölelő és folyvást növekvő politikai pártokat jelentett. A hűbér-burzsóázia reakció minden erőlködése dacára újjászülött a munkásmozgalom. A reakció végét, egyszersmind az új fejlődés irányát jelentette a párisi kommün. De újból csak kevesen voltak azok, akik a kommün tanulságait megértették.

A munkásmozgalom irányzata egyre inkább a pillanatnyi eredmények elérésére szorított, annál is inkább, mennél több ilyen pillanatnyi — részleteredményt értek el. A részleteredmények összege azonban nem az egész munkásosztály felszabadítása volt, hanem egy munkásarisztokrátia kialakítása a munkásosztályon belül: a munkásosztály elnyomásának az új tömegalapja. A munkásosztály ilyen módon való kettéhasadása nem volt nyilvánvaló a háboru előtt. Fennállott ugyan, de majd mindenki előtt úgy látszott, hogy az egész munkásosztály (munkás) arisztokratává válhat. A mozgalom hordozója a munkásarisztokrata volt, hisz épp a mozgalomnak köszönhette a kivételesen előnyös helyzetét — ennél fogva ő is határozta meg annak az irányát. A szociáldemokrata pártok és a szakszervezetek vezetői pedig részben szintén a munkásarisztokráciából kerültek ki: így magukkal hozták a megalkuvás szellemét. Opportunisták voltak, akik mindig a pillanatnyilag, tehát csak látszólag célravezető utat választották, de amely ut egy-szersmind a kisebbik ellenállás útja is: A marxizmus, amely viszont megmutatta volna a helyes utat, annyira még nem ment át a munkásosztály tudatába, hogy olyan erő lett volna, amely mégis a helyes utat tereli a mozgalmat, minden külső nehézség dacára.

Azok a vezetők, akik nem a munkásosztályból, hanem a burzsóázia alsóbb rétegeiből kerültek ki, nem láttak maguk körül másokat, mint munkásarisztokratákat és így ők is azt hitték, hogy a munkásosztály céljai nem haladják meg a pillanatnyi részterkövetelések színvonalát. Végül nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy az ilyen munkáspártokba bekerült nem proletár elemek, behozták oda magukkal az összes kispolgári téveszméket a demokrácia és a

törvényesség csálhatatlan igazságáról, illuziókat, egyéni becs- és pénzvágyat — szóval mindazt, amire a burzsóáziával való egyezkedésre felépülő „munkás” mozgalomban oly sok lehetőség volt.

A becsületesek — a vezetők között — a fától nem látták az erdőt, a gazemberek pedig — és jaj de sok volt olyan is — csak azt az erdőt látták, ahol ők tarolhattak. Ezek számára a munkásmozgalom ugródeszka volt a miniszteri bársonyszék felé.

Igy a második Internacionálé által vezetett háboru előtti mozgalom biztosan haladt a csőd felé. A május elsejei harc első számú főköveteléséért, a 8 órás munkaidőért következetesen harcolva a kizsákmányolás rendszerének a megszüntetéséhez kellett volna jutniok. De a szoc. dem. vezeték oly következetesek voltak, mint az ökor és eljutottak a kizsákmányolás rendszerébe való beilleszkedéshez, a kevesek kizsákmányoltatásának enyhítése árán és a tömegek helyzetének változatlan nyomorúságos volta mellett.

Tizenhét év alatt röviden lejátszódott még egyszer mindaz, ami a háboru előtti évtizedek alatt. A rohadásból életre sminkelt „internacionálé” ezuttal azonban nem várta be az új háborut, amely már a megvalósulás felé közeledik. A menseviki

párt rég egy vonalon van Cyrill nagyherceggel és már nem is veszi komolyan önmagát, még a párisi kávéházak terraszán sem. A II. Internacionálé oszlopa, a német szociáldemokrácia részben felosztatta önmagát, részben csatlakozott a hitleri faszmushoz. (Severing, Löbe, stb.) Egyik helyt a legaktívabb háborus imperialista politikát űzi (C. sz. v. v. v.), másutt kétségbeesett tojástáncot jár, hogy a tömegeit is megtartsa és a burzsóázia politikáját is szolgálja (L. a. a. a.). Romániában, ahol a jelentőségük egyenesen arányos a munkásság arisztokrata rétegének az erejével (hol van még ilyen?), a szoc. dem. párt odáig jutott, hogy a burzsóázia „baloldali” pártjának, a nemzeti parasztpártnak a csatóságává szegődött. A legutóbbi bucuresti választásokon a szociáldemokrácia a nemzeti parasztpártra való szavazásra hívta fel a tömegeket.

Olvassa és terjessze

az Egy Hét-et

Németország a világbiróság előtt

A vádlott egészen vidám. Gaztett — e gazzettet Európa békéje ellen — nem is tagadja. A német kormány azzal dicsekszik, hogy fölfegyverkezett és eltérte a versaillesi szerződést. A vádlottról nyilvánvaló, hogy hajlandó hasonló bünököt mások is elkövetni. Németországot elítélték Genfben, de morális ítéletek nem rémitenek s tettelegesen szankcióktól Németországnak nem kell félnie. A német kényurak már 1935 májusában várták a fegyveres intervenciót. De mert egy rövid békebeszéd elég volt ahhoz, hogy elhárítsák maguk felől a veszélyt, azóta biztonságban érzik magukat. A döntő pillanatban egy kis engedékenységre, mint például nemrég, amikor hajlandóknak mutatkoztak a keleti paktumban való részvételre és nem történik semmi baj. Sem Stresuban, sem Genfben,

sem másutt.

A Reichvehr generálisok meglepődtek. Nem hitték volna, hogy ilyen egyszerű a dolog. A Németország körüli szövetségi front kellemtelen, de mivel annak csak defenzív jellege van, e pillanatban nem veszélyes. A német külügyminiszterium hosszú lejáratokra számít. Egy vezető tábornok intim körben csak nemrég beszélt a „háboruról, amit 1940-ben viselünk”. Más tábornokok rövidebb lélegzetűek: de e pillanatban elég nekik olyan politika, mely csak egy hajszalnyira van a háborutól s amelyben szerződészegés, fenyegetések és zsarolások által különböző előnyöket lehet elérni, a háborut azonban el kell kerülni. Még túl korai lenne.

Közben az urak dresszírozzák a civileket. A munkaszolgálatot most

kezdik csinálni igazán. A fiatal legényeken kiüt a verejték. Drill és ágyutöltelékkesztés nagyban. Porosz tradíciók. Mindenütt a katonaság van felül. A dancigi sikertelenség erősíti az ellenzékét, őket pedig szintén a legjobb, ha katonák szedik ráncba, Németország katonaaállam? De az igazi militarizmus csak most kezdődik.

Egy ideig tehát még lehet élni. Neurath ur, Blomberg generális és a német nagyipar vezetői utasították Hitlert, hogy legyen kissé engedékenyebb a nemzetközi tárgyalásokon. Anglia igazán megérdemli ezt a felbátorítást.

Ez volt tehát a stresai szenzáció. Blöff. Kapituláció, bevallása annak, hogy a Harmadik Birodalmat körülvevő államok erősebbek. Igen tényleg ez történt. De mit adott fel Németország elveiből? Semmit! Berlin elismeri, hogy az európai nemzetek kölcsönös segítségét egy keleti határ elleni támadás alkalmával nem tudja megakadályozni. Ez a primitív magátólértékettség az, ami a stresai konferencia szenzációja volt. Ezenkívül pedig: Anglia rossz ballépését, melyet közvetlenül a német véderőtörvény életbeléptetése óta engedett meg magának Németországgal szemben, most úgy, ahogy jóváteszik. Németország magaviseletét megrójják s a moral területén egy-

ség uralkodik. A locarnói szerződést újra megerősítik s ez annyit jelent, hogy minden német támadás nyugat felé maga után vonja Olaszország és Anglia beleavatkozását. A locarnói szerződés megerősítése érdekében még egy pár légi szerződést is kötnek, ezenkívül pedig a Dunapaktum is nem-sokára létrejön.

Angliában két lélek lakozik. Radek szerint három. Az egyik, a mely Anglia teljes izolálódásnak hibeiből kerül ki. Ez a csoport a repülőgépek feltalálása óta teljesen anarconisztikus. Angol katonák nem tartanak e csoportról semmit, annyi jelentőségük mégis van, hogy az angol néptömegek pacifizmusa még az ő tanításaikon alapszik.

A második csoporthoz tartozik Lord Lothian, Hitler barátja, azután Lord Rothermerc és mindazok, akiknek semmi kifogása nincsen Hitler keleti expanziója ellen, csak hagyja békén a nyugatot. Számukra minden szovjetellenesen anarconisztikus. Angol katonák Németországot hagyják felfegyverezni, de Nyugaton erős akadályokat építenek ki ellene, akkor minden baj Keletre szakad.

Kétségtelen, hogy ennek a csoportnak vannak az angol miniszterek között is támaszai. De úgy látszik, hogy ma a harmadik cso-

port kerekedett felül. Hogy a harmadik csoport mit akar, azt legjobban Wicham Steed, a csoport legjelentősebb újságírója fejti ki. Az izolált keleti háború-illúzió, még hozzá nem is szép illúzió. Ha ebben a szovjet győz, ez a nyugati borzsoázia szemében borzasztó volna. Ha viszont Németország győz, abban az esetben Németország hegemoniája kikerülhetetlen. Tehát a háborút el kell kerülni. Ez tehát a pacifizmus, ha nem is belső meggyőződésből, de szükségből.

Az összes nemzetek békeakarata, akik a német fegyverkezés folytán fenyegetetteknek érzik magukat, kétségtelen. Nekik nincs semmi elfoglalnivalójuk Németországban. Ők valamennyien hajlandók arra, hogy szövetkezzenek a támadó ellen. Csak az angol politika belső ingadozásai akadályozzák a béke abszolút biztosítását. Abszolútnak ezt csak annyira lehet nevezni, amennyire a békeállamok koalíciója funkcionál.

Genfben morális szempontból elítélték Németországot. Vajjon hatni fog ez az ítélet a jövőben? A békebontó ellen gazdasági és agitativ eszközöket kell használni, mert katonai intervenció semmi esetre sem jöhet. Hiszen éppen arról van szó, hogy megakadályozzák a háborút.

Szilágyi András:

Az igazi Petőfi s az igazi Ady

Élete két utolsó, költői termékenység és művészi előrehaladás szempontjából is döntő évében, 1848–49-ben Petőfi egyre inkább az elnyomott magyar nép konkrét követeléseit, bajait, évszázados szenvedéseit verselte meg. Petőfi csakugyan a magyar zsellér, tanya nép, az elnyomatás és zsarnokok elleni harc s a szabadságnagy költője volt. E szabadság nála nem elvont költői elképzelés, ahogy ezt a hivatalos Magyarország irodalomtörténészei állítják és állították. Szabadulni szípollyozó birtokosoktól, az ezerféle népet koppasztó szolgálmánytól (mai nyelven szólva adótlól), az álmos, hivatalokban pöffeszkedő, fejlődés útjában álló bürokráciától, here dzsentriktől, ime ez volt az, amit az érett, művelt,

forradalmak történetét ismerő negyvennyolcas Petőfi szabadság alatt hitt és értett. Ellensége volt az olynomó Bécsnek, de ellensége volt az itthoni felemás félnemes félpolgári uraknak is, akik közül sokan ott nyüzsgöltek, ott tolakodtak a negyvennyolcas forradalom lármájában, ahol konjunkturát, fölfelé inelő karriert és állásokat szimatoltak. Ezekről ír egyik levelében, ahol a negyvennyolcas parlamentről megemlékezve kimondja azt, hogy itt hosszú távszónoklatokat tartanak az urak, de a magyar nép ügyeit elodázzák.

A kiegyezéssel az egész vonalon Petőfi politikai ellenségei kerültek uralomra. 1867: nemcsak a magyar urak kiegyezése volt Béccsel, de kiegyezés

volt ez a fiatal magyar kapitalizmus és a feudalizmus között is — a magyar szegény és középparasztság és a munkásság bőrére. Már a Bach-korszak emberei rájöttek arra, hogy Petőfit nem lehet letagadni, sem elkobozni. Forradalmi alakjáról legendák keringtek, megzenésített dalait széltében-hosszában énekelte a nép. Megindult tehát a hamisító hadjárat a harcok, a forradalmár, a meg nem alkuvó Petőfi ellen. Kihuzni belőle a mércéfogat. Kivenni belőle mindent, ami az uralkodó politikai rendszerre veszélyes lehet! A rendszer nem tett egyebet, mint folytatta, nagyobb tökélyre vitte a Bach-korszak hamisításait.

A népre támaszkodó, néplelekből merített, elnyomottak követeléseit hangsú-

lyozó költészetből, élettől idegen, anekdotázó, dzsentriszagu, dzsentri világszemléletet és bőfűgő megelégedést kifejező álnépiességet csináltak. Petőfi népköltészetéből így lett a Pató Pálok költészete.

Az Apostol Petőfi utolsó versei közé tartozik. E versben érezzük az akkori nemzetközi forradalom áramát és visszaverődését. S még egy nagy nevezetessége van az Apostolnak: a népies költészet megalapítója olyat kezdett el, ami teljesen különbözik eddigi költészetétől.

Ez a vers természetesen szálla maradt az uralkodó rend kritikusaiknak szemében. Ebbe a hosszú lélegzetű munkába nem lehetett belemagyarázni szüklátóköri nacionalizmust vagy sovínizmust. Nem maradt más hátra: le kellett értékelni. Az irodalomtörténészek kimondták tehát: az Apostol Petőfi legkevésbé sikerült verse.

Máskülönben pedig Petőfit megtették „hazafias” költőnek, a szó hurrápatrióta értelmében. Petőfi Sándor 48-ban valóban a honpédelem költője volt, de ez a haza ekkor egészen mást jelentett, mint később. A „magyar hazáért” akkor nemcsak Petőfi, de Marx és Engelsz és Heine nevű emigránsok is lelkesedtek s egy Bem nevű nemzetközi érzelmű harcos eljött Magyarországra, hogy megvédje ezt a földet, amely akkor a zsarnokság, a földbirtokosok és a mindeféle herék elleni küzdelem utolsó védbástyája volt. A 48-as forradalom leverésével és a hatvanhetes kiegyezéssel azonban megváltozott minden. Az ország a szabadság bástyájából népek börtönévé és lassanként Ausztriával és a militarista Németországgal szövetségben imperialista állammá változott. A kiszipolyozott munkásoknak és parasztnak nem volt hazájuk „Haza csak ott van, ahol jog van s a népek nincs joga” írta Petőfi már 1846-ban.

Nem véletlen, hogy a hamisítás ténylet először igazán Ady Endre leplezte le, „Petőfi nem alkuszik” című tanulmányában. Nem véletlen az sem, hogy ugyanezt a hamisítást más társadalmi sikon és keretben megcselekedték Ady Endrével is az uralkodó rendszer emberei.

Az októberi és márciusi forradalmak leverés után Magyarországon azok az erők kerültek uralomra, amelyek ellen Ady Ende egész életében harcolt. A munkásságot és szegény parasztságot visszaszorították s a közéletet — a rövid különítményi idő letele után — személy szerint is a régi reakció, a munkapárt emberei lepték el, élükön

az új Tisza Pistával, Bethlen Istvánnal

Az 1920-as kiegyezés abban különbözik a hatvanhetestől, hogy most már a primhegedűt nem a nagybirtokososztály, hanem a nagypolgárság és finánc-tőke játszotta. A közös cél: a munkásosztály és a szegény parasztság újbóli fékentartása, a földosztás elsikkasztása volt. Ady Endre barátai börtönbe kerültek, vagy az emigrációból néztek csak Magyarország felé. Az Ady Endre által is osztott haladó eszméket üldözték. Adyt magát meghamisították. A forradalmat hirdető és váró uri tatárok ellen hadakozó antimilitarista Adyból „vallásos”, istenes költőt, a „magyar fa sorsát invokálták.

Bölöni György kitűnő és nagy feltűnést keltett könyve: Az igazi Ady lerántja a leplet a hamisítókról s bizonyítja azt, hogy Adyt Rákosi Jenőék, Tisza Istvánék azért támadták, mert benne a fenyegető forradalom szimbolumát látták és érezték. A mélyben gyökeredező, szervezkedő, tanuló és átkozódó tömegeknek Ady volt az irodalmi vezére és legnagyobb művészi kifejezője. Ezért a hajsza és gyűlölet Ady Endre ellen.

Igen érdekes Bölöni könyvének az a részlete is, ahol a Toll című budapesti folyóirat által megindított Ady revízió kísérlet kulisszatitkairól rántja le a pszichológiai és társadalmi leplet. E vitában a magyar polgári irodalom összes „nagyjai” beleszóltak. Kosztolányi, Zilahy, Márai, Babits, Kassák stb. Őket persze az Ady revízió ügyében az irigység is fűtötte, de a magyar életet Páris nemzetközi madártárolatából néző Bölöni élesen meglátja, hogy e vita „irodalmi jellege dacára letagadhatatlanul a magyar társadalom vitája volt”. Az írók tolmácsolásban az osztályok szólaltak meg. Zilahyn keresztül a mai magyar kismemesség beszélt, Kosztolányin keresztül a nemzeti l'art pour l'art, Máraik keresztül a polgári álellen-zékiség. Hogy e magyar polgári frontot alkotó írók szükségét érezték egy Ady revízióknak, ez azt bizonyítja, hogy Ady ma is forradalmi tényező a magyar ifjúság közt s e forradalmi kolosszus az, mely ellen — ha eredménytelenül is, — de fölnevelték a harcot az írók. Bölöni könyve nem pamflet és nem is egyszerű Ady biográfia, hanem annál sokkal több. Egy darab nagyszerűen elcsélt korrajz a kilencszázas évek Magyarországról. Különösen a könyv első íveire vonatkozik ez, ahol Ady Endre osztálygyökereiről beszél, s közben a Szilágyságról, a szilágysági

urakról, kisparasztokról, dzsentrikről, kispolgárokról, marhavagonokban átvonuló tarka néptengerről, vicinálisról, egyszóval az egész akkori korról plasztikus, zseniális képet ad s amellelt — bár tele van szubjektív megemlékezésekkel, személyes élményekkel — mégis történelmi materialista marad. Az az érzésünk, hogy Bölöni György ezekben a részletekben olyat kezdett el, amely megtermékenyíti majd az utána jövő magyarnyelvű marxista írókat. Az Ady osztálygyökereiről szóló rész zseniális kísérlet, nagyszerű kezdet, melynek módszeréből tanul majd a jövő magyar nyelvű marxista történetírója. Így kell írni, ilyen stílusban; ilyen eszközökkel. Sehoh egy holt pont nincsen, sehoh nem érezzük az ideológiának s a marxista terminológiának üres zörgését, mint az gyakran előfordul más szerzőknél.

A könyv nagyszerű és hiánytpótló. Nem rejthetjük el azonban hibáit sem. Bölöni sok helyen tulságosan belemélyed a személyes emlékezők végelát-hatatlan hinárjába s elsüllyed benne. Adyból félistent, fetist, zsenit farag. E részleteknél érezzük azt, hogy — bár testvérek és hívők vagyunk Bölöni Györggyel — mégis végzetesen más élményeket éltünk át, más generációhoz tartozunk. Elismerjük: ilyen nagyszerűen megirt, izgató érdekességű könyv nem jelent még meg Adyról, de — kissé sokalljuk azt a körülbelül háromszázszor előforduló „zseni” kifejezést, amely megmutatja a biográfia szélsőségesen individualista esztétikai értékeleit.

A könyv óriási hatását bizonyítja az a harag, mellyel az uralkodó rétegek fogadták a könyvet Magyarországon. Ady Lajos Nyugatban írt cikke tele van szidalommal, idegességgel s azzal a kurzus-frazeológiával, (emigráns psuche stb.) melyet a társadalom ottani támaszai részéről oly sokszor hallottunk s oly jól ismerünk. „Vigyázat, emigráns csomagolás” fejezi be Ady Endre kétkulacos fivére a cikket.

Bölöni ellen a másik partról nagy a fölhördülés. Pedig hát ő nem tett egyebet, mint felvette azt az írótollat, a halott Ady Endre kezéből, mellyel annak idején bebizonyította, hogy Petőfi — minden hamisítás ellenére — mégis a dolgozóké, a haladó gondolaté.

Németh László a magyar Göbbels

Írta: GÁL JÁNOS

Már régen tul vagyunk a nagytőkés társadalom szokott válság szakaszán, a nyomorúság négy sovány esztendején, ennek ellenére a válság vagy semmit sem enyhült, vagy alig valamit. A strukturális munkanélküliség szörnyű korszakában élünk. Élénkülés nincs sehol, csak a hadiipari gyárak fejtenek ki fokozottabb tevékenységet és a kifogyott készleteket kell pótolni megint.

Az általános veszteglés, a munkanélküliség, szegény parasztnyomoruság, nagy adók, intellektuelkenyértelenség, kilátástalanság stb. miatt világszerte nagy az elkeseredés. Különösen éles a zaj olyan országokban, mint Magyarország, amelynek tőkés fejlődését még speciális bajok: óriási tömegű, kenyérelen agrárproletáriátus, ezerholdas nagybirtokok, életképtelen borzasztó tömegeit vesztő nagyipar, nagymértékű intellektueltermelés, túlméretezett bürokrácia stb. gátolják. A megoldás egyszerű: a földeket kikéne osztani, a gyárakat, bankokat, házakat szekularizálni kéne stb. Társadalmi törvény az, hogy minden uralkodó réteg körömszakadtáig tartja magát. És akkor is, ha a nép többsége belédöglik. A magyar élet tehát döcög tovább a régi vágányokon s a kormány folyton azon töri a fejét, hogyan, milyen ideológiai maszlaggal tartsa fenn egyre fogyatkozó tömegbázisát. Az uralkodó rendszer ideológusai belátják, hogy a tömegeknek a revízió délibábján kívül valami egyebet is kell adni, valami olyasmit, amiből azt higyjék, hogy *belül* is változik sorsuk. Erre jó most Gömbösök legujabb jelszava, melyet Németh László így fejezett ki: *nem forradalmat, hanem reformokat*. Gömbös nemrég terjesztette Hor'hy elé „négyéves tervét” az ország újjászervezéséről. (Mégiscsak jó kell legyen az az öt éves terv, ha már ilyen ádáz ellenségek is átveszik a nevét.)

A reformnemzedék vezére Németh László előadást tartott a Budapesten összesereglett diákságnak. Az ellenzék nyomán Németh László beszédéből idézzük a következőket: „A különféle minisz-

terrepülések és háboruelhárító világértekezletek jóvoltából a keresztretjtvény fejtesnek egy új válfaja alakult ki Európában: találgathatjuk, hogy milyen szövetséges csoportok állnak egymással szemben a következő világháboruban. Ebben a nagy világpolitikai társasjátékban elhagyottabb részvevő a magyarnál alig van. Jaj nekünk, ha ezekben a külpolitikai orientációkba vetjük reményeinket s ezek vonják el figyelmünket a magyar hivatás problémájáról. „Abban igaz van Némethnek, hogy a mai Magyarország teljesen egyedül áll. Csak azt nem említi meg, hogy ez az izoláltság a mai magyar rendszer hibájából van. Németh László nagymértékű politikai iskolázatlanságára vall, hogy ő a francia-olasz-angol államcsoport — e pillanatban és lehet, hogy nemsokáig — a német japán ellen harcol a békéért. Németh világszemlélete a tanácstalan kispolgár világszemlélete, melyet tudományos lével önt föl. De menjünk tovább, lássuk, milyen belpolitikai megoldásokat ajánl a magyar népnek: a munkanélküli kubikosnak, az eladósodott kis és középparasztnak, a városban éhező munkásnak és az állástalan diplomásnak: „A kisebbség jogosítvány, hogy elit tud lenni. A kis nép vagy nemesség tud lenni a népek közt. vagy lökik, amíg elkallódik”. Ez persze üres fecsegés! A magyar kisparasztnak, akinek nincs szalonnára pénze, azt ajánlja, hogy legyen „nemesség”. Németh László e mondatában csak szép szavak vannak, de — hiányzik belőle a csont és a velő. Később a következőket írja: „A tizenkilencedik század nagy népvándorlását a gyár fei napjainkban új népvándorlás váltja fel: a kert és a mezőség-mezőgazdaság irányában. „De a telepítésnek nem szabad pusztá földosztásnak lennie: egy új elvet kell vele a gazdasági és társadalmi életbe vinni. A telepes legyen vállalkozó: a maga földjén, de legyen szövetkezeti tag csaknem a katoná a szövetkezettel szemben”. Tehát mindenkinek legyen mag a maga kis kertecskéje, földecskéje és akkor

— Németh László szerint — megoldódott a magyar tömegnyomoruság problémája. E földecské, kertecské vágyálomban szintén a kispolgár horáciusi vágyálmai csillognak ki. Mindenkinek kertecskéje legyen? Máma, amikor a mezőgazdasági cikkeknek amugy sincs semmi ára? Amikor az iparcikkek és agrártermékek közötti differencia, az olló, az agrártermékek rovására folyton nő? Kertecske nem elég, sőt ha földet adnak, ez sem segít a nyomoruságon. A földhöz pénz kell, gépek, trágya és állatok. Ma azonban nincs pénz sehoh, különösen nincs pénz a magyar államkasszában. Az lehet, hogy a Gömbös kormány az egyre jobban morajló tömegek lecsillapítása érdekében kioszt majd egy csomó birtokosoknak már nem kellő rossz földet, de ezzel a nyomor nem lesz kisebb. Németh László nem tesz egyebet, minthogy szép szavakkal reformilluziókat és ígéretek hullajt széjjel. „Várjatok! Legyetek türelemmel! Hisz ugyis jönnek a reformok! Jönnek a szövetkezetek! A vállalkozók hadserege! Mi magyarok nemesség leszünk, elite Európa közepén!” Ezt mondja, így maszlagolja a magyar egyetemi ifjuságot s ezzel tulajdonképpen a Gömbös kormányt támogatja, amely — ha más szavakkal, de szintén — reformokat ígér.

Németh László szép stílusa mögött legelőször nem rejlik semmi. Csak gondolatnélküliség, vagy önkényesen összehordott konstrukció. Mint például ez a „gondolat” a magyar nemzet „nemességéről”. Az élénk stílus, a szerzőkre való hivatkozás, fontoskodás, álmélység az, amivel sikerül megszédíteni ifju egyetemi rétegeket. Sikereinek titka ugyanaz, mint Dodonának; nem értik. Vagy: nem értik, csak félig. Tehát: zseni. Tehát „filozófus”. De Németh László pátosza mögöl a hozzáértő kihallja egy magyar viszonyokra alkalmazott fassizmus zenéjét, melyet most hangolnak össze nagy fáradsággal Magyarország uralkodó osztályai s amelynek — a jelek szerint — Németh László lesz a Göbbelsze.

Cseresznyés Sándor:

Ballada 1935-ből

A határ sima volt, mint az asztal lapja. Errefelé nem emelkedett, megszűröl a nyárfák közül kibujó veres tanyafödél volt egyetlen szembeszökő foltja a nagy egyformaságnak. Forróságok feküdtek erre a kalászos simaságra, amin helyel-közel emberek hajlongtak buzatáblák között.

Az alföldi forráság kihuzódott ide a hegyek szegélyére. A kicsi falu, amely félig hegybe, félig völgybe kapaszkodva nyavalygott a maga nincstelen emberkéivel és örökös mé-lájával, kapzsi pópájával és nagyur jegyzőjével, most kihaltan kinlódott a juliusi délelőttben. Akik csak bírták, munkába szöktek belőle. Ki nap-számba — ezek voltak a legtöbben, ki felesbe, ilyen is akadt, de kettő aztán maga nagydarab földjén dolgoztatta a többi. Ezek voltak a nagygazdák, a falu elérhetetlen előkelőségei. Nagy tagot szakított ki számukra jó szerencsájuk a határ-ból és amikor hadbavitték a népeket, őket ideragasztotta a nagy föld egy-egy zsidóhoz került darabja.

A tanyásgazda kis sárga bricskán járta be a határt. Mindenfelé akadt falubeli, akihez azután odavethetett pár szót, alázatos köszöntésre, reménykedő kérdésre. Most csapásra kopogtak a baronák és a gazda a maga földjére érkezett.

Jó darab földet munkáltak meg neki és ő kétszeresére dagasztotta tokáját, ahogy jobbra elhagyta a feszületet. Attól kezdve aztán tágra nyitotta két szemét, s neadj Isten, hogy valamelyeket restségben lelte volna. Szedhette az a sátorfáját mindjárt, s nézhette merről tágasabb. Micsoda csudás kalászsza szökkent erre-felé a buza! Nomes az árpát se felejtse! Enyje, azt a . . .

— Adjisten gazduram!

Valamit morgott a bajsza alatt, aztán huzott egyett az istrágon. A két barna engedelmesen megtorpant. Mindjárt lehajtották fejüket és máris rágták a vizmosás melletti dus füvet.

A gazda lemászott a kocsirol. Kalapját levette fejéről és nagyujját végighuzta a bőrön belül. Szapora izadtságcseppek huzódtak meg a kalap alatt. Azután rántott egyet a nadrágszíjján. Odaragadt az inge a hasához, ahogy égette a nagy meleg. Nagy, testes ember volt a tanyás-

gazda és most épenséggel nem volt jókedvében. Hogyisne, amikor itt a szép termés, még imádkozni se lehetett volna szebbet és nincsen ára. Valamint megint kiravaszzkodhattak a zsidók, hogy olyan pocsék árat kínált a Grün érte.

A gazda roszkedvtien rugott félre egy követ az utból, azután megindult a táblába. A buza szívesen hajlott kettőbe előtte s ő vigyázott, nehogy letiporjon vagy egyet a drága életből. Mi a csudát félti ugy, villant a fejébe, hiszen attól csak nem lesz ára. Mentől több termett, antul kevesebbet hoz. Ezt megtanulta tavaly már, amikor tele lett buzával a hombár, padlás, kotárka. Nyakán ragadt a java, még őszre is tavalyiból sütnék kenyeret, talán, ha jól megnézik több is maradt, mintsem gondolja. Mindegy, délután felnéz majd a padlásra. De ezeket itt fizeti keservesen, kiadja nekik bérüket utolsó garasig. Hogyne, majd hogy még jártassák a pofájukat, rusnya népség. Fizetett ellenség ez mind, tolvaj-népség, kinézi, kikivánja még a falatot is a szájából. Jobb lett volna idegenből aratókat hozni, az idevalósi biztosan lop is, bolond lenne, ha nem lopna, itt az óra előtt a háza, gazdaasszony a tanyán lebzsel, ahelyt, hogy idedugná az orrát, urfi-fiának meg büdös a munka, amióta magas iskolába járattja, csak hüvösen unja magát, legszívesebben futna vissza a városba, könyv azért nem volt még a keziben, anyja meg csak tartja a hátát, ha rászól valamit. Pénzéért . . .

— Hogy a . . . — itt csufat kezdett káromkodni, s belérugott a turásba, ami majd felfordult. Még ez is tetejibe, s verejték futotta el amugyis izzadt testit. Nekivörösödvé ment tovább oldalt meg napsugár láncolt a kaszák lapján, ahogy so-vány barna kezek emelték.

A fia. Ő is meg a másik bolond, mindkettő asszonyra hallgatott. Városba küldték a kölyköt. Urat kaptak vissza. Féltékeny dühvel égett benne a fia képe. A szemüveget hordó, hosszunadrágos gimnazista ősi gyűlöletet élesztett fel a jómódu gazdában. A lánya, na nem, ezt már nem hagyja. A lányából nem lesz dáma. Nincsen neki arravaló pénze.

Azt majd . . . Na de elveszi? Pedig nem is lenne rosz, szomszédék diákfiával összeboronálni . . . a diák, az már baj. A diák elfinnyáskodta magát és mert egyetlen fia a nagygazdának, hát királylányt vár pár-nak. Az öreg is jobbhelyre tehetne volna az eszit, a vén bolond, amikor nem tanult tőle. Parasztnak itthon a helye. Földön. Apja is ebből embe-resedett, öregapja is.

A gazda megállott. Tulélesek voltak már a napsugarak, s alapajzánkodtak, a legényesen oldalracsapott kalap alá. A gazda kifelé tartott. Kis fa alatt pár arató ült. Dél volt és fentek a kaszákat, marokszedő lányok meg terigették elébük tarka kendőkön az ételt. A gazda jöttére felkeltek.

A gazda megbillentette a kalapja szegélyét. Csakugy kétujjat emelt fel, azután körülnézett.

— Jó hives helyet választottatok magatoknak látom — vágta oda foghegyről és égette belül a düh.

— Mingyárt megleszünk gazduram, vélte az aratógazda.

— Hát . . . — a gazda megállott a fa mellett. Ránézett az egyik lányra.

— Adj innom, intett.

A lány sietve emelte a korsót. Hüvös víz csurgott ki a mázaskorsóból és a gazda megtörölte a száját utána.

— Mit faltok?

Az emberek rámutattak a kendőkre. A kendőkön málé hevert, száraz, aszott málé, olyasforma, mint a gyűrött föld, olyan málét tettek ki a kendőkre. A gazda elkapta a tekintetét róla.

— Hát csak igyekezzetek — hagyta meg. — Fizetek érte . . .

Indult lefelé a táblán. Az emberek a fa alatt letelepedtek. Az emberek soványak voltak és szemükben vad éhség lobogott. Pofacsontjuk kiállott és az arcuk sötétbarna volt a naptól. Az egyik marokszedő lány hasas volt és összekuporodva feküdt a fa alatt. Megint elővette a fájdalom és látszott, ahogy a hasa mozgott.

— Nem kellett volna, hogy nap-számba gyere — mondta az öregeb-bik ember és kanyarított egyet a máléból

A lány nagyott nyögött.

— Ki a fene keresett volna rám akkor?

— Hát... nehéz a szegényember sora.

— Nehéz.

— Gazdának könnyű.

— Mért te? Nehéz ember az.

— Hája huzza csak. Téged meg a csontod.

— Mért nem kínáltatok neki falnivalót nálunk? Hadd kóstolta meg a mi malacunkat?

— Ne bántsátok már. Mégis az ő kenyerét esszük.

A fiatalabbik odamordult:

— Csókolj kezet a kedvesinek!

— Megdolgozol érte. Ő meg szedi be a sok pénzt a buzáért, amit te takarítasz be.

— Nem osszátok a semmit, haladjunk — intette az öreg őket.

Feltápaszkodtak. Minden csontjuk külön fáj. A gazda már valahol a tulsó felén járt a földnek. Csak kalapját látták ki a rozból, amely hatalmas kalászbá szökkent. A hasas lány nagyokat jajgatott. Fogta a hasát, ahogy odaállt a legény mögé és emelte a kötényét. A legény marokra fogta a kaszát és hátraszólt:

— Ne nyögj Marióra, azzal ugye segitsz magadon. Gyertünk.

A hótakaró szélesen fedte a falut. A hegyekről csúszó szelek zugtak a tetők között és a répek ki se mentek az uccára. Csak ha galyat lopni indultak az erdőre, vagy valami ügyes-bajos dolguk a község házára szólította őket.

A házakban korgó gyomorral ülték körül a kihűlt tűzhelyet és várták, hogy takarodjék el a hó a mezőről. Akkor mégiscsak akad valami és fogukhúsa fehéren villogott elő a homálybói. Fogaik mozogtak és husa halottfehérré vált, kelés nedvezett rajta. Aki eszesebb volt, tudta, hogy a sok málétól jött a baj rájuk, de hát valamit csak kellett enniük. Olyanokat csipett a hasuk a nagy ürességtől, hogy felkiáltottak utána. Azután megint csend lett az apró, mestergerendás, füledt kis szobákban, ahol nappal is sötétség volt. Csak az ikon alatt sergett a zsir, amit olaj helyett etgettek, de akadt olyan ház is, nemegy, ahol az ikonok aljáról sötétben figyelmeztetett a mécses.

Marióra hasa orráig dagadt, aztán megszületett a gyerek. A legény nemigen örült neki, Marióra anyja meg naphosszat kesergett új málépusztítótól. A lány először hajlott anyja szavára és éjjel ki akarta vinni a gyereket az erdőszélre, de később megmondolta és csak otthon tartotta.

Majd csak lesz valahogy, dacolt benne anyasága és a gyerek dühödten rágta kedvesen kerek mellét. Rágta, de ki csak keveset huzhatott. Nem jutott. Hiába volt minden igyekezete, nem jutott semmire. Hiába járt kinn a tanyán, hogy észrevétesse magát a gazdával, hátha így akad kevés buza, zsir, hurka, a gazda nem bujt ki naphosszat a szobából. Az ifju meg városi iskolában szedte fejébe a sok okosságot. Marióra már régóta küzdött magával. Amióta visszajött a tanyáról. Hogy nem fogott helyesen a dolognak, gondolta és talán mégis kérni kellett volna a gazdától. Egyenesen tőle, mert az asszony túl fősvény ahhoz, hogy odavessen valamit.

Felkelt és a gyereket benyomta az ágyba. Az anyja mereven nézte, ahogy haladt át a konyhán.

— Hová...?

— Megyek... — vetette oda és az öregasszony nem kérdezősködött tovább.

A lány sietősen taposta a havas utat. Bocskorába befolyt a víz és a szél felkapdosta kendőjét. Marióra összeráncolta szemöldökét és kertek között kiért a mezőre. Még kevés utja van a dűlön amíg a tanyához ér. A nyárfák olyan kopaszon intenek ide, mintha mégannyi bitófa lennének. Csúf arc a rengeteg holló is, ami ott károg körülöttük. A tanya szinte eltűnt a nagy hóban. Idén megint jó lesz a buza, gondolta Marióra és nagyot hajolt a keresztuti feszület előtt. Istennek szent anyja imádkozzál érettünk, hogy ne legyen idén is bőséges élet, mormogta és vetete a szapora hármaskereszteket. Jaj, de fázié a lába és hogy csikorog ez a kemény hó a talpa alatt.

Most már a tanya alatt van. A sövény mögül lusta kutyaugatás huzódott eléje. A lány lekerült az istálló mögé, ott lassan a fal mellett bujt előre. Az udvaron senkit sem látott. A konyha ajtaja nyitva volt és a mindenés lány danolt teli torokkal. Marióra átsurrant az udvaron. Megkopogtatta a konyhaajtó oldalát.

— Na.

A mindenés kijött a küszöbre. Visszariadt, azután leszólt:

— Ki a fene...?

— An vagyok, a Marióra. Te, itt a gazda?

A mindenés kicsit hallgatott. Akkor kisugta:

— Itt, de benn van az istállóban. Ellik a tehén.

— Szeretnék veled...

— Szólni szeretnék veled?

— Ugy, ha kihivnád...

A lány hangja könyörgőre fordult. A mindenés megrándította vállát.

— En szólhatok neki, de...

A lány átment az udvaron. Az istállóajtóra többször rávert, amíg kinyitották. Az ajtóban megjelent egy kövér, hatalmas árnyék. A gazda. Pár szót suttoztak. A gazda megrántotta a vállát és megindult az udvaron keresztül.

Marióra elébeállt. A gazdából trágya és cukkaszag érzett. A lány egészen elébehuzódott.

— Gazda, én szeretnék valamit kérni tőled...

— Mi a fene, minek zavartok már éjszaka is...

A férfi hangja bosszus volt. Kelletlenül topogott a havon és nézte a lányt.

— Gazda én szeretnék tőled kérni valamit, de nem tudom, hogy kezdjek hozzá.

— Mond ki már, mert megfagyok itt a nagy huzakodásban.

— Gazda, szeretnék tőled kis búzát kérni. Tudom, hogy van neked fölösen, hiszen nem adtál el sokat az idén.

A férfi egy lépést visszalépett. Az arca sötétben maradt, de a lány érezte, hogy most nagyot hibázott. Megszólt. Vastag borizú hangon ordította:

— Mars. Takarodj az udvarból!

Marióra pillanatig állt. A kendőjébe belekapott a szél, de ő csak maradt. Valami reménység került benne. De a férfi felemelte a kezét:

— Ingyenélő piszkok. Meg ne lásalak többé itt. Tolvajok, egy rakásra dögöljete, ha nincs zabálni valótok. Tőlem ugyan nem kaptok.

Megfordult. Lassan elindult az istálló felé és csizmája alatt ropogott a frissen hullott hó. Még az ajtóból egyszer visszafordult. A lány mereven állt az udvar közepén és bámult maga elé, a hóra. A gazda magabiztosan kiáltotta:

— Ha nem állsz odébb, rádszabadítom a kutyát.

Marióra elindult kifelé. Ahogy az istálló mellett elhaladt, hallotta, ahogy kiszűrődött az ablakon a gazda szava:

— A tavalyit meg vessétek trágjának a disznó elé. Ha kell neki bekapja...

A tanyaház kéményén vastag csomókban dűlt ki a fehér füst. A nyárfákról meg seregestül rebbentek fel a hollók, ahogy Marióra elhaladt közöttük. Mélyebbre huzta a kendőt a fején és átnézett a kiserdőre. Erről a gyerek jutott az eszébe. Éjjel még megjárhatja az utat.

Hitler fegyverei: a pestis, a kolera, a merevgörcs és az ideológiai felszerelés

„Merem remélni, hogy amint mi óhajtjuk a békét, úgy óhajtja szomszédunk is...” (Hitler saarbrückeni beszédéből a Saar átvételekor.)

Dorothy Woodman, a Demokratikus Ellenőrzés Uniójának angol titkárnője könyvet írt a Harmadik Birodalom harci készülődéseiről. Az angol-német-japán front nyugati fővárosában, Londonban jelent meg a hatalmas munka. Körülbelül ötszáz kvadrát oldalon számol be ez a könyv arról a háborus készülődésről, amely a német hadfelszerelési üzemek kapacitását máris a háborus teljesítmények standardja fölé emeli.

Ez a könyv azonban nem a szemben álló világszemlélet propagatív csúcsteljesítménye, mint ahogy nem is kizáróan a nemzeti szocializmus ellenzője. Ez a könyv a maga rengeteg dokumentáris bizonyítékaival egyetlen leleplező sikoltás, az európai civilizáció segélykáltása: Életre hívta az a sötét, dübörgő háborus készülődés, amelyet nem egészen két évtizeddel a világéges bekövetkezése után, a hadfelszerelési ipar mágnásai jónak és idejénlevőnek találtak a maximumra fokozni, egy újabb és kiszámíthatatlanul borzalmasabb tömegmészárlás érdekében, a sokáig nélkülözött profitért. Ennek a könyvnek száraz adatai borzalmas valóságok:

Olyan szakemberektől származnak, akik tagjai az SA és az SS alakulatoknak és, mint ilyenek, maguk is a leleplezett német fegyver, hadianyag, repülőgép és vegyiparokban dolgoznak.

Ezekben az embereknél felbört a kollektív lelkiismeret, s ezeknek az embereknél az adatait semmiféle cáfolat el nem homályosíthatja. Az a bizonyíték-gyűjtemény, amelyet ebben a vaskos kötetben ezek az emberek a világ lelkiismerete elé tárnak, első ízben igazolja a diplomáciai boszorkánykonyha titkosságából kiemelkedően a Harmadik Birodalom katonai jelentőségét. Ezek az adatok,

valamint a hivatalos német hadügyminiszteriumi jelentések, s a parancsuralom szócsöveinek illetékes beszámolóit világosan bizonyítják azt a letagadhatatlan tény, hogy

Hitler az új háborút akarja.

Ez a könyv kiáltó bizonyítása annak, hogy a fascizmus a brutalitást és a minden eddiginél borzalmasabb háborút is jelenti, s hogy a fascizmus diadala nemcsak az európai civilizáció demokratikus elemeinek a megsemmisülését, hanem magának ennek az európai civilizációnak a visszavonhatatlan elmulását is fogja jelenteni.

Mint bizonyíték-halmazat, ez a könyv csak első példánya egy sorozatnak, amely a háborúra előkészítés problémáival foglalkozik. Hogy ez az első példány éppen Németországgal foglalkozik, ennek a demokratikus front ama letagadhatatlan tényekkel alátámasztott meggyőződése az oka, hogy

Hitler parancsuralma a mai idők legnagyobb háborus veszélyét jelenti.

Ötszáz hatalmas oldalon a német háborus készülődés részletes bizonyítása: olyan rettenetes anyag, amelyről itt és röviden lehetetlen beszámolni. Csak kiragadni lehet a rengetegből egy-egy megdöbbenést.

Az esseni Krupp-gyár a békeszerződés szerint nem foglalkozhatik hadiszer-gyártással. A hatalmas üzem mindenható ura, Gustav von Bohlen und Halbach (Hitler finanszírozója és a NSDAP legfőbb gazdasági tanácsának legoszloposabb tagja) mondja az évi közgyűlésen megtartott beszédében:

„Célunk, sőt becsüggünk volt bebizonyítani, hogy hadianyag-gyártás nélkül is megállunk gazdaságilag és fejlődünk...”

Ezzel szemben a Birodalmi hadügyminiszterium jelentése a „Marine Rundschau”-ban:

„A birodalmi haditengerészet páncélzatát Krupp szállította. Három új páncélos cirkálónk lövegeit ugyancsak a Krupp-Művek készítették”.

A Krupp-Művek munkáslétszáma:
1932 szeptember végén 35.650.
1933 december végén 43.400.
1934 elején 57.000.

A Harmadik Birodalom első nyolc hónapjában a Krupp-Művek rentabilitása (nyilvánosságra hozott mérlegéből megállapíthatóan) 25 millió márkával növekedett. És Németországban ma 65 nagy cég összesen 105 nagy üzemben gyártja Kruppékkal együtt az ágyukat, a gránátokat, a gépfegyvereket, s gázakat, a repülőgépeket, a tankokat, minden elképzelhető modern, sőt hypermodern öldöklő eszközöket.

A vegyi háború előkészületei:

Ismertes, hogy a német vegyipar egyedül elláthatná a világ teljes szükségletét. Miután azonban az egyes országok vámhatárokkal biztosítják a maguk vegyipari produktumainak prosperitását, a gigantikus német vegyészeti üzemek „kénytelenek” a maguk profitját, bőséges tőkehozamát a birodalom háborus előkészületeihez való hathatós hozzájárulással biztosítani.

Nagy általánosságban öt fajta háborus célokra használható gázt termelnek:

Fehér kereszt — könnyfakasztó gázt.

Kék kereszt — orr és gége szövetét erősen izgató gázakat.

Zöld kereszt gázt, — ez tüdőmérge és különös jó tulajdonsága, hogy már kis töménység mellett is gyakran haláltokozó.

Sárga kereszt gázt, amely szoliden csak türelmetlen hólyagokat huz a bőrre, de egyébként bizonyos mértékben minden testrésze is tartalmaz hatással van, s végül

az amugy is profanizált keresztel meg nem jelölt vér- és idegmérgező gázakat, amelyek erősen

bénító hatásuk a vérkeringési utakra és a központi idegrendszerre. Különösen ajánlhatóvá teszi ezeket az az eléggé fel nem becsülhető kiválóságuk, hogy már a legcsekélyebb töménységben is halálosak.

A hamburgi „Chemische Fabrik Dr. Stoltzenberg”, — (egyres készítményeinek kipróbálására alkalmas volt a belga hadseregnek, s ez alkalommal megállapították, hogy ezek a kiváló gázok minden ma ismert gázalacson áthatolnak.) — egy kis könyvecskét adott ki, amelynek eredeti címe: „Darstellungsvorschriften für Ultragifte” (magyarul szabadon: Szakácskönyv tömeggyilkolási receptekkel), s ennek a bájos kis munkának előszavában a következőket mondja:

„A különösen mérgező hatása anyagok, amelyeket a vegyi háború is felhasznál, s melyeket „Ultramérgek”-nek nevezünk; nemcsak a tudományos kutatásban szerepelnek, hanem egyre gyakrabban nyernek alkalmazást a rendőri eljárásoknál és a hadfelszerelési folyamatban is. Kémiai összetételükről, vegyi és élettani hatásuk elméletéről már sok közlés látott napvilágot. A fiatal kémikus, vagy inkább a katona, a gáztsít, vagy akár a fiziológus azonban hiába fog kutatni egy olyan normál-„szakácskönyv” után, amely öt ezeknek az anyagoknak saját céljaira való előállítási módjaival, receptjeivel megismertelné”.

A német üzemek jól őrzik titkaikat. S ha a békés polgári tömegek, asszonyok és gyermekek legyilkolására szükséges pokoli vegyületek összeállítása, illetve receptje nem is képez közkinccset: bizonyos, hogy vannak és bizonyos, hogy adott helyzetben a szembenálló felek egyike sem fog habozni, amikor tényleges felhasználásukra sor fog kerülni.

Külön kétségbejuttató borzalmas fejezete a vegyiháborúnak a külön-

böző járványokat terjesztő kórokozók felhasználása. Ezeknek a felhasználásáról a „használati utasításokat” a Harmadik Birodalom hadügyi kormányzatának titkos ügynökei Londonban és főként Párisban próbálták ki. Szerencsére még, hogy ehhez a próbához csak ártalmatlan baccilust, a levegőben ritkán előforduló *micrococcus prodigiosus*-t használták. Ime az egyik ügynök eredeti feljegyzése a kísérletről:

„O.P.F. Vers. u. Koor. Conc. (ob) — Mehrf. umf. — ca 215x1012 — Be. m. H. Pers; gen. 6h sp. Strg. — 2.47 p. m. — 18.8.33. Nr. 1: Pl. Rpa: ONOO; 3,12 km: B. 1-2; A. 8.75; nor. neg.; s. g. ggt. K. 4231”.

A szöveg természetesen német, megfejtése nem tulnehez. Magyarul: A párisi Place de la Concorde és az Obelisk voltak a légi támadás feltételezett céljai, vagyis null pontjai az összes szükséges kísérletek és baktérium-terjesztési lehetőségek kipróbálásának. Az ügynök többször körüljárta a Place de la Concorde-t és körülbelül 206, egyenként tízbillió *micrococcus* csírárt tartalmazó egységet szórt szét. Hat órával később, délután 2 óra 47 perckor (1933 augusztus 18-án) mérték le az első eredményt. Az első eredményt 3,12 kilométernyire északra a Place de la Concorde-tól a Place de la République-on kitett vizsgálati lemezen mérte az ügynök és ott 4231 baktérium kolóniát talált.

Ezek után az első gyakorlati lépés, hogy

világhírű berlini Robert Koch intézet bizalmas köriratot intéz a jelentősebb német bakteriológiai intézetekhez és ebben azokat a lehetőségeket közli, amelyek mellett a pestis, a kolera, a tifusz, a merevgörcs és a lépfene járványok előidézhetők.

Szóról-szóra egy szakasz ebből a „tudományos” köriratból:

A *botulinus-bacillus* különö-

sen azáltal tűnik ki, hogy a levegőtől való tökéletes elzárása esetén is úgy élelmiszerekben, mint konzervekben kifejlődik és külsőleg sem az étel rossz szaga, sem annak legcsekélyebb romlottságát jelentő más elváltozása által fel nem ismerhető”.

Vajjon gondolt erre Koch, amikor megtalálta a tuberkulózis kórokozóját?

A versaillesi szerződés Németország részére a fegyveres erők következő létszámát engedélyezi:

Reichswehr (haderő) 100.000 ember
Tengerészet 15.000 ember
Rendőrség 150.000 ember

Összesen: 265.000 ember.

Ezzel szemben a Harmadik Birodalom az általános védkötelezettség alapján milliós hadsereget tart fegyverben az SA és az SS formációk, valamint különböző párt, társadalmi és sportszervezetek leple alatt. Németországban ma minden fegyverbíró férfi militarizálva van tíz éves gyermekkorától 60 éves koráig. A katonai előkészítés (Hitler-Jugend, Arbeits-Dienst) ifjúkori éveit követően a polgár 18-35 éves között a katonai, rendőri, SA, SS, vasutói stb. szolgálat, azután 35 éve után 45 évéig az SA szerve I, vagy a Stahlhelm kötelékébe tartozik a férfi, hogy végül 45-ik életéve után belépjen az SA második tartalékába, vagy a Kyffhäuserbundba. Ezzel párhuzamosan hasonló módon vannak háborus célokra szervezve a nők, mai és jövődi anyák százai is.

Azt mondanunk sem kell, hogy minden nácialakulat szigorú katonai előírások alapján van megszervezve, az egyes csapattesteknek legfeljebb az elnevezése más, mint volt valaha, vagy mint amit a legális német haderő ma is használ, egyébként azonban a felszerelés, tagozottsága, fegyelme teljesen azonos a kombatláns sorkatonaságéval. Az SA létszáma 2.500.000 ember. Az SA mellett az SS (Schutz-

Staffel) a nemzeti szocialista párt gárdája és terror-cselekményeinek, bírói ítéletek nélküli kivégzéseinek végrehajtója. Létszáma 500.000 ember.

Egészen bizonyos, hogy az új háboru nemcsak népek, hanem világszemléletek harca is lesz. Az egyik oldalon a demokrácia képviselői, a szociális jólét és fejlődés védelmezői fognak állani, s velük szemben a modern technika minden tömeggyilkolási felszerelésével tombolnak majd a titkos és nyílt fascizmus jól dresszírozott, vérszomjas csapatai.

A rettenetek ideje egyre közelebb esik. S minden elmuló nappal jobban teljesedik ki az a veszély, hogy Adolf Hitler kancellár és „Führer”, szobafestő és mázoló sikerrel teljesíti misszióját, amelyet reá bízta Gustav Krupp és hadipari mánástársai: az iparbarók, a nemzetközi háborus konjunktura valódi menedzserei. A túlméretezett német (és más nemzetiségű) vegyipari és hadfelszerelési üzemeknek rövid időn belül feltétlen érdekük lesz, hogy kitermelt produktumaik a háboru vérgőzös kaktaklizmájában felhasználódnak, elpusztuljanak, hogy helyükbe újabb és újabb profitot jelentő szállítások váljanak lehetővé.

Természetes, hogy Hitler és uszítói nem építhetnek egyedül és kizárólag a technikai lehetőségekre: a halált ontó gépeket ki is kell szolgálni, a pestis-bacillusokat el is kell juttatni a gyermekekhez, a nőkhöz, a csecsemőkhöz. Ezeket a némes feladatokat csak mérgezett lelkű, elvadított és elvakított emberekkel lehet elvégezteni. És a Harmadik Birodalomban a terror minden fondorlatos lehetőségével folyik a világtörténelem eddig legpéldátlanabb lélekmérgezése: az ideológiai felszerelés.

Az elkövetkezendő modern háboru nem ismer többé éles határvonalat; harc vonal, hadtáp és polgári területek között. Az elképzelhetetlen technikai felszereléssel és minden gazdasági lehetőséggel folytatandó harc megköveteli az összlakosság maradéktalan háborus mozgósítását. A légi és vegyi háboru veszélyezteti a szembenálló felek polgári területeinek minden legkisebb eldugott sarkát is. Ez a küzdelem, — amely igénybe veszi az összlakosság minden kollektív

erejét és az egyén teljes idegzeit, — már most megköveteli, hogy a háboru minden ellenzőjét radikálisan elnémissék és hogy az államhatalom aktiv harckészséget találjon minden egyes polgáránál, legyen az férfi, nő, vagy gyermek, legalább annyira, hogy az új háborut mint elkerülhetetlen szükségességet, isteni adottságot, mint történelmi végzetet fogadják. Az ideológiai felszerelés feladata ezt a közhangulatot megteremteni.

A Harmadik Birodalom ideológiai felszerelése hatalmas léptekkel halad előre. Kínpad, gyilkok, koncentrációs tábor, a középkor feltámasztott kegyetlenségei várnak mindenkire, aki a háboru, a hadikészülődések ellen van. Kifelé békés nyilatkozatok, a béke óhajításának kihangsúlyozása, befelé a teljes gőzzel való fegyverkezés, a védekezés szükségességének belenevelése már a 10 esztendőes gyermekekbe, a tradíciók mértéktelen feldolgozása, a világháboru első szakaszából emlékeztetés harci szellem újraélesztése, a faji jelszavak lángra-

lobbantása, a német világhatalmi légvárak színes buborékai a társadalmi, politikai, nevelési, művészeti és irodalmi tevékenységeknek a háborus célokra való diktatórikus leláncolása: ezek azok az eszközök és módok, amelyek a német lelkekben kitermelik a facista ideal vérvirágait. Népiskola és egyetem, ágyugyár és orvostudományi intézetek, színház, film és rádió, templom és igazságszolgáltatás, könyv, újság, művészet és a NSDAP munkásszervezetei, a Harmadik Birodalom minden intézménye centrális irányítás és centrálisan kidolgozott tervek alapján végzi a nagy munkát: a háboru előkészítését.

És hiszünk Hitlernek, amikor azt mondja: „...remélem, hogy amint mi óhajtuk a békét, úgy óhajtja szomszédunk is...”, mert a maga és frontjának háborus akarásával szemben akarja tudni Európa minden nemzetének háborus akarását.

Primitív logika, de ez a ma történelmének valódi logikája.

A Phöbus-sztrájk története

Március 25-én este zsufolásig megtelt a régi Munkás-Otthon. A Phöbus vasgyár összmunkássága, tartott rendkívüli gyári gyűlést, a régi Munkás-Otthon régi urai, a Nemzeti Szindikátus vezetőinek ellenőrzése mellett. A gyűlésen a munkások megbízottai bejelentették, hogy az igazgatóság még a harmadik tárgyaláson sem volt hajlandó a munkásság béremelési követeléseinek eleget tenni. Ez a bejelentés általános felháborodást keltett. Egymásután szólaltak fel a munkások. Az évek óta felgyülemlett keserűség, a nélkülözés, a hajsza, a robot, szólásra bírta őket. Mind egyformán beszéltek. Mind egyformán éreztek, s mind egyformán követeltek. A munkások törvényadta jogát, a harcot, a sztrájkot követelték. Az öntők, a gépmunkások, esztergályosok, marók, lakatosok, mozdonyszerelők. A szak- és segédmunkások és az ifjúmunkások mind a 550, mint egy ember beszéltek: „25 százalékos béremelés, ha nem — leállunk!” Ez volt a vasöntődések jelszava.

A szindikátus vezetői tanácsaltanok voltak. Ugyanis a szindikátus alapszabályaiban, a sztrájk, mint a munkások harci fegyvere, nem szerepel. A munkügyi felügyelőséggel való döntőbíróági

eljárásokat, a gyárigazgatókkal a békés megegyezést szorgalmazzák. Még akkor is, ha ez nem hozza meg a kívánt sikert. A tömegnek erre az öntudatára, nem lehetett előre számítani. A sztrájk törvénybe biztosított jog. A gyűlésen elhatározták, hogy kedden 26-án nem mennek be a gyárba. A koratavaszi vasárnap eltelt kiáradással, csöndes szórakozásokkal.

Hétfőn reggel egy kissé lecsillapodva mentek be utoljára a gépek, a padok, a formák mellé dolgozni. De a munka ritmusa, amelyről oly szépen énekelnek a költők, illetve a munka vad tempója, a felügyelők, a pontos időre elvégzendő felduzadt munkamennyiség megélénkítette a vérkeringést. Ha sztrájkolunk, mondották a munkások egymásnak, akkor már sztrájkoljunk, úgy ahogy szoktunk. „Már ma abbahagyni a munkát.” „Délután négy órakor!” megy végig a műhelyeken.

S délután négy órakor 550 vasgyári munkás letette a szerszámot. Így vette kezdetét a Phöbus munkások sztrájkja.

Miért tették le a vasgyáriak a munkát? Miért robbant ki belőlük most az elkéseredettség? Mi volt legégetőbb napi sérelmük?

1950-ban a Phöbusban az esztergályosok 19 lej órabért kaptak és 45 százalékos drágasági pótlékot, az öntők 20 lej órabért és 60 százalékos akkordtöbbletet. A mozdónyszerelők 20 lej órabért és 45 százalékos pótlékot. Havonta egy munkás 5500, 6500 lejt vitt haza nyolc órai munkaidő mellett. Minden munkás a gyártól munkaruhát kapott és fizetéses szabadságot. Az 1929-ben betiltott egységes szakszervezetek vezetésével harcolták ki maguknak ezt a helyzetet a munkások. Az igazgatóság 1950-ban redukálta az alapórabéreket, elvette a drágasági pótlékot, megvonta a munkaruhát. Ugy osztották be a munkát, hogy nem lehetett a munkanap végére befejezni a félórás, órás munkatöbbletért fizetést nem kaptak. A bűnös mód rosszabb lett. A bérredukciókat előre be sem jelentették. Csak amikor a borítékokban megkapták a fizetést, akkor tudták, hogy egy szelet kenéyyerrel ismét kevesebbjük maradt.

Majd megkezdődtek a leépítések, a hatalmas gyártelepen nem maradt csak 120–140 munkás. Bár a fizetéses szabadságról törvény van, ezt az igazgatóság nem respektálta.

1954-ben a Phöbus rendelkezést kapott a CFR-től. Tömegesen vették fel a munkásokat. A régi jó szakmunkások 15–16 lej átlagos órabért kaptak, általában 50–55 százalékkal kevesebb munkabért, mint négy évvel előbb. Bevezették az akkordmunkát. A finomabb szerszámokat a gyár nem szerezte be, ezt a munkások saját pénzükön voltak kénytelenek megvásárolni. Sűrűn előfordultak a szerszámlopások. A lopások miatt a munkások egymást szidták. A munkásszerencsétlenségek gyakorrivá váltak. A gyárba bevezették a „kizeccolást”. A prolit munkahiányában hazaküldték három napra, egy hétre, két hónapra. Ahogy a mesternek tetszett. Egyik munkás a másik ellen bősült, aki még az állásába maradt. Ez is az igazgatóságnak volt jó.

1954 nyara óta a romániai munkásmozgalom új erőre kapott, egymásután harcok törnek ki a bérek redukálása ellen, a béremelésért. A szakszervezeti mozgalom átsap a kispolgári és paraszt rétegekre is.

Az élelmiszerekre kivetett taxák, amikről dr. Lupu is úgy nyilatkozott (most, hogy ellenzéken

van,) hogy nem szabad a legszegényebb néposztály kenyerét megdrágítani, még jobban aláásták a munkások életnivóját.

A Phöbus vasgyár munkásai a Nemzeti Szindikátusba szervezkedve, állították fel a követeléseiket: a 25 százalékos drágasági pótlékot. Ha kell hat hétig is sztrájkolunk, mondták a munkások. Akadtak előbb sztrájkőrők, akik a többiek bojkottjától megijedve csak kijöttek a gyárból.

A szindikátus azt tanácsolta a munkásoknak, hogy az elmaradt szabadságokért pereljenek, s azt is, hogy döntőbíróóság elé vigyék a bérkövetelést. A munkások beleegyeztek és a szindikátus tanácsára abbahagyták a sztrájkot, anélkül, hogy valamit is kiharcoltak volna. A sztrájk megszüntésekor választottak egy tárgyaló bizottságot:

— Ez lesz hivatta, mondják a munkások, a bérkövetelést kiküzdni.

— És mi lesz, ha a tárgyaló bizottságok nem tárgyalnak eredményesen?

— Ekkor mi új tárgyaló bizottságot választunk a munkások közül és ennek győznie kell!

Louiz Fischer:

A második Ötéves Terv

(Megjelent a „Nation”-ban Newyork.)

Az első ötéves terv megkezdésével megindult gúnyáradat és lenéző-skepticizmus ma már túl messze van ahhoz, hogy feltámadjon. Az a teljesítmény, amit a Szovjet 1954-ig véghezvitt, megfog győzni minden megfigyelőt, aki a második ötéves tervet komoly vizsgálattal tárgyává teszi, hogy ez a terv a Szovjet Uniót tényleg Európa legfejlettebb ipari országává akarja és fogja fejleszteni. (Azt a jelszót: „Amerikát utolérni és túlszárnyalni” nyilvánvalóan elhalasztották a harmadik ötéves tervig.)

A második Pjatiletka az 1953–1957-ig terjedő időszakot foglalja magába. Két ötéves tehát már készen van, a többi egyelőre csak papíron van meg. A terv hangsúlya, mint ahogyan az várható is volt, a használati cikkek termelésén van. A könnyű ipar évente átlag 21,9 száza-

lékkal fogja növelni a termelését. Ez többet tesz ki, mint amit az első év előrelátott és több, mint a nehézipar növekedése ugyanez idő alatt. 1957 végén minden szovjet polgár 2½–3-szor annyi iparcikket és élelmiszert fog vásárolhatni, mint amennyit ma.

Az első terv bizalmat adott a jövőre. Az anyagi és kultur-nívó növekedése ma kizárólag a munkások és a kollektivizált parasztok munkájának a minőségétől és mennyiségétől függ. Az első terv olyan gépek gyártását erőszakolta, amelyek később maguk is gépeket fognak gyártani, olyan javakat tehát, melyeket sem megenni, sem pedig fogyasztási cikkeknek használni nem lehetett. Ezért az egyéni kezdeményezést és a munkakedvet mesterségesen kellett fenntartani. Minthogy a Szovjetunió ezen nehéz évek dacára olyan óriási gazdasági haladást mutatott, a bolsevi-

kok meg vannak győződve, hogy most, mikor a munkások, munkájuk eredményét az életstandardjuk állandó emelkedésével, látni fogják, nem kétséges, hogy a második tervvel is eredményesen készülnek majd el.

Ezen elgondolások alapján, az új tervet még sokkal grandiózusabbra méretezték a szovjetek, mint az előt. A feladat óriási. 1952 december 31-én, az első terv befejeztével a szovjetipar áru-termelő képessége 43 billió rubel volt; alapul véve az 1926–27-es stabil Rubel értéket. 1957 végére ez a szám 107 billió rubelre fog növekedni, ugyanazt az értéket véve alapul. Ennek több, mint a felét — 55%, vagyis 54 billió rubelt — a mindennapi szükségleti cikkek gyártása fogja kitenni. Ez azt jelenti, hogy 175 millió lélekre kiszámítva (Előre-

1 rubel értéke, a Lei, mai árfolyamán: 130 Lei.

látható népszaporodási becslés 1937. évre) minden egyes szovjetpolgár 308 rubel értékű iparcikknek lesz a birtokosa.¹ Az első pillanatban ez nagyon kevésnek tűnik fel. Ha azonban tekintetbe vesszük, hogy ebbe bele vannak számítva férfiak, nők, gyermekek és csecsemők, városi emberek és falusi parasztok, moszkvaiak és nomád kirgizek, sarkvidéki szamojédek és félcivilizáltak jakutok, tehát olyan néprétegek is, amelyek alig vagy egyáltalán semmit nem vásárolnak, akkor ez a szám átlagba véve már elég nagy: mintegy 280%-kal több, mint a mai átlag. Ezenfelül ez a 308 rubel, csak a fontosabb használati cikkekre vonatkozik, az olyan cikkek, mint cseruza, korcsolya, vagy gallérgomb nincsenek ebbe beleszámítva. Nincsenek továbbá számításba véve a kis helyi üzemek, amelyeket a bolsevikok eddig meglehetősen elhanyagoltak, most azonban a termelésük megháromszorozását irányozták elő.

A mezőgazdasági termelés meg fog kétszereződni. Egyedül csak a gabonaterméstől várják, hogy az 1932-es 60.000 tonnás és az 1933-as év 89.800 tonnás eredménye 110 millió tonnára emelkedjen. A technikai (gyapot, len stb.) és a tejgazdasági termények értékei is meg fognak kétszereződni. Ha egyszer a munkásság élelemmel, ruhákkal és a háztartáshoz szükséges eszközökkel tükéletesen el lesz látva, akkor majd a jövedelem fölösleget szórakozásra, jobb lakásra, utazásokra és hosszabb szabadságokra, vagyis olyan dolgokra fogja felhasználni, amit már a második Pjatiletka irányzott elő.

1937-ben URSS évenként 40.000 finomabb esztergapadot fog előállítani; 167.000 traktort (73.000 gyártott 1935-ban); 200.000 automobilt (50.000-et 1935-ban); 38 billió kilowattóra elektromos áramot; 152 millió tonna szén, (76 millió tonnát 1935-ban és 36 millió tonnát 1928-ban); 18 millió tonna nyersvasat (7 és egynegyed millió tonnát 1935-ban; amivel már Nagy-Britanniát, a világ első nyersvastermelő államát messze túlszárnyalták); 19 millió tonna acélt, (1935: 6.920.000, 1928: 4.280.000); 14 millió tonna hengerelt vasat (1935: 4.800.000 tonna); 47 millió tonna petróleumot, 155.000 tonna rézet, és 43 millió köbméter fát.

Még grandiózusabb benyomást kelt az új berendezkedések programja. Nagy figyelmet szenteltek a közlekedések kérdésének, amely ma a szovjet parlancának a leggyengébb sze-

me. 5000 km. vasutvonalat fognak elektrifikálni, 9500 km-t látnak el második vágánnyal. 8500 km. leágazás és 11.000 km. egészen új vonalat fognak kiépíteni. Folytatni fogják a 127 km. hosszú Volga—Moszkvai csatornát, amelynek a kiterjedése és az építési nehézségei — külföldi szakértők szerint — jóval nagyobbak, mint a Panama-csatornáé. A Volga—Don-csatorna építését már megkezdtek, ez össze fogja kötni egész középoroszországot a Fekete- és a Földközi tengerrel. 1937-re az Északi Jeges-tengertől a hajók az ország szívéen keresztül Leningrádig és Leningrádból Konstantinápolyig mehetnek majd.

Ma 75.000 személyautó van forgalomban s a második Pjatiletka végével már 580.000 lesz. Hogy ezek a kocsik gyorsabban mehessenek, 210.000 km. új autó-utat építenek ki. 87.000 km. rendszeres repülőjáratot akarnak be rendezni. Hogy az emberek ép úgy közlekedhessenek a föld alatt, mint a föld felett, nemrégiben adták át a forgalomnak az első orosz földalatti vasutat, a Moszkvai földalattit, amiben már a második terv egyik eredményét üdvözölhetjük.

A Nizsni-Novgorodi (most Gorkij) autógyár termelését teherkocsikkal együtt 500.000-re fogja emelni, a mai 100.000-el szemben. Ugyanígy a moszkvai Amo-üzemek a mai 50.000 kocsit termelést 80.000 emeli. Ufában, Baszkiria fővárosában és Stalingrádban egy-egy „Gigász” épül évi 100.000—100.000, 3 tonnás kocsit előállítására; Szamarában pedig rövidesen kész van az új autógyár, amely évi 25.000 öt tonnás kocsival fogja szaporítani az Unió teherautó állományát. 79 helyi vizierő állomás építése van előirányozva, 178 eddig kiaknázatlan szénbányát nyitnak meg, 143.000 tonna évi széntermeléssel. 4000 km. csövezeték olajelvezetésre, valamint számos petróleum raffineria felállítása van még a második öt éves tervbe befoglalva. Négy nagy metallurgiai üzem kezdte meg a működését és számtalan gyár alakul más fémek és vegyszerek előállítására, (pld. Kazasztánban alakuló rézöntőde 100 ezer tonna teljesítménnyel).

A pamut áru előállítására 15 új gyár alakul, amelynek mindegyike 200.000 orsóval fog dolgozni; ezek közül 10 Közép-Ázsiában, a nyersanyagforrások közelében lesz; ugyancsak 12 gyapjúgyár, mindegyike 8—12 millió méter szövet (termelőképeséggel); továbbá 11 selyemszövőde és 21 cipőgyár. A befejezett terv igen sok új cukor, hus, konzerv, szappan, bonbon

és keksz gyárat, bõrfeldolgozó üzemet, stb.-t ígér még be.

Az 1934-es év mintegy meghosszabbítása volt az 1933-as relatív „szélcsendnek” és a felépítésnek az a vad bolsevik tempója, ami az első öt éves tervet jellemezte, igazán csak 1935 közepe táján fog ismét megindulni. Mielőtt a második terv „gigászainak” építését megkezdték, előbb az első terv alatt megkezdett jónéhány tervezetet kellett befejezni. Ezért pld. az új autógyárak felépítését csak 1935—36-ra tervezik, a nagy szénbányákat csak a második terv vége felé rendezik be úgy, hogy a teljes aktivitásukat csak majd a harmadik periódusban, 1938—1942-ben fogják kifejteni. 1934-ben a kormány minden erejét a csatornákra, autótutakra, vasutakra, a három óriási acél- és vasművekre, a 100 millió rubellel Moszkvában felépített orvosi kísérleti intézetre, a moszkvai „Szovjetek Palotájára”, a Jaroszlav melletti Volga gátművekre és mindenek előtt a ruhaneműáru gyárakra összpontosította. Az 1933-as és 1934-es évek „szélcsendje”, amelyet a nehézipar viszonylagosan kisebb tőkebefektetése és a könnyűipar gyorsított növekedése karakterizál, a lakosság mindennapi használati cikkek utáni éhségét végre kielégíthette és a rubelt stabilizálhatta. Meg kell jegyezni, hogy 1937-ben a vidék és a város közti árcsere annyira rendezett lesz, hogy az első öt éves terv alatt sokszor előfordult élelmészeti zavarok és az ezzel járó munkafennakadások, teljesen ki lesznek küszöbölve. Ha 1935 végére a kapitalista világkrízis nem enyhülne annyira, hogy a szovjet megfelelő hitelhez jusson, vagy a bevásárlásra szoruló külföldi gépek ellenértéke arányában exportálni tudjanak, akkor kénytelenek lesznek, bár újabb nehézségek árán és a minőség hátrányára a belföldi termelést kissé még jobban meggyorsítani, hogy képesek legyenek a szükséges anyagokat maguk szállítani.

A terv főfeladata az életstandardot azonnal felemelni. Az esetleges fel lépő munkanélküliség megakadályozására, a terv a munkások és hivatalnokok számának a 35—40 százalékos emelkedését tervezi. A kiskereskedési árakat 35—40 százalékkal csökkentik, míg a reálbéreket a duplájára emelik. A kulturális, oktatási és szociális intézményeket az ország megnövekedett gazdasági lehetőségei arányában tovább fejlesztik.

Egy megelégedett lakosság, amely tudja, hogy életnivója állandóan ja-

vulni fog, a legjobb védőfegyver egy kívülről jövő esetleges támadással szemben. A bolsevikiek pedig tudják ezt az alapigazságot. Ők azt is tudják, hogy egy modern hadsereg fegyvere a gyár. Ezen gyárak elhelyezésének a kérdése azonban szintén nagyon fontos. A második ötéves tervben előirányzott ipari művek elhelyezése láthatjuk, mire gondolnak a bolsevikiek. Leningrádon, Moszkvában, Ukrajnában és Fehéroroszországban nem építik tovább a nehéz ipart. Odessza fekvése például kedvezőtlen egy mozdony vagy autógyár számára; egy ellenséges flotta könnyű szerrel rostává lehetné az egészet. Egy második Napoleon most nagyobb munkát végezhetne Moszkvában, mint az első. Ukrajnában még óriási kincsek vannak kiaknázatlanul (pld. az érintetlen kurszki magnesvasbányák). Még a szovjet legggazdagabb szénvidékét, a Donetz medencét is bizonyos fokig elhanyagolják! 1932-ben az ország széntermelésének még a 75 százalékát onnan szerezte be, az 1937-es széntermelésnek már csak a 65 százalékát fogja a Donetz vidék szállítani, ugyanakkor a távoli szibériai bányák termelése lényegesen emelkedni fog. 1937-re a Szovjet majdnem az egész nehezipari kiépítéseit a Volga vidékére gyűjti és az Ural-szibériai régiókra összpontosítja, mivel ezek a vidékek egy ellenséges támadás esetén nehezen lennének megközelíthetők. Egy maga az Ural-Kuznetzk-közet igénybe veszi a második ötéves terv össz-tőkebefektetésének az egyegyed részét 1937-re ez a kerület a Szovjetunió nyersvasiparának a harmadát, a széntermelésének a negyedét és az egész gépiparának a tizedrészét kell majd, hogy szállítsa. A három új autógyár közül kettő a Volga vidéken, egy pedig Szibériában lesz felállítva. Az új öt nagy vasúti vonal közül három Ázsiában épül. A második pjtáletyka elektrifikálási tervének a Volga a központja. Ezek a vidékek valóban óriási kiaknázatlan nyersanyag forrásokkal rendelkeznek és a kiaknázásuk okos politikára vall, azonban nem véletlen, hogy egy második metallurgiai bázist állítanak fel és hogy a szibériai vasúthálózatot bővítik először, ki. Nyilvánvaló, hogy egy háború eshetőségét nem hagyják ki a számításaikból a bolsevikiek. Érzik, hogy még tartogat egy vagy két háborút a történelem raktáron, amik alaposan összekuszálhatják URSS fejlődését, ha nem lesznek óvatosak. Nyugattól nem félnek túlságosan; tudják, hogy a gyengébb keleti oldalról fenyeget a

nagyob veszély.

A szovjetipar és lakosság sulypontja elkerülhetetlenül Ázsia felé tolik. Ez egyelőre azt jelenti, hogy a bolsevizmus be fogja fölteni történelmi hivatását, a kelet elnyugatosításával Százeczeit a munkásoknak, mérnököknek, tanítóknak és tudósoknak kell majd az Ural környékén letelepíteni. Azt azonban mindenki tudja, hogy egy moszkvait vagy leningrádit rá lehessen venni arra, hogy ő Szibériába letelepedjen, ezernyi különböző ígéretet kell neki tenni. Rendszerint így is csak úgy egyezik bele, ha két vagy három év múlva visszatérhet a városi lakásába, amit a kormány neki időközben fenntartott. De nem is lehet ezt rossz néven venni tőlük. Az oroszok nem akarják egy modern város szórakozási lehetőségeit, színházait, könyvtárait, tanulási lehetőségeit és kényelmét, egy szibériai faluval felecsereálni. A második ötéves tervnek tehát legalább annyi nagyvárosi kényelemről és szórakozási lehetőségről kellett gondoskodnia, mikor Szwldowszko egy Szovjetchikigóvá és Sztalingrádot egy Szovjetetroittá változtatta, amekkorát a főváros vagy Leningrád nyújthat. Bizonyos, hogy az új pjtáletyka

végtelen sok lakás és városépítési tervet ígér. Hiányzik azonban a nyomatek egy második ipari főváros megvalósítására és ez komoly hibát jelenthet.

A terv érdekes ellentmondással végződik. Egy vagy két évvel ezelőtt azt hangoztatták, hogy a második pjtáletyka befejeztével, megszűnnek a társadalmi osztályok. Most megismétlik ezt a fikciót, beígérik az osztályok és a kapitalista elemek likvidálását. Én elhiszem az összes kapitalista maradványok legyőztetését, de ha az osztályok megszűnnek, miért kell a proletáriátus diktatúráját fenntartani, sőt megerősíteni, mint ahogy azt az utolsó paragrafus mondja? Hiszen a diktatúrára csak addig van szükség, ameddig az ellenséges osztályok akadályozzák a szocializmus tökéletes felépítését. Nekem az a véleményem, hogy még 1937 után is meg lesz a proletárdiktatúra URSS-ben. Bár valódi kapitalisták már tényleg nem lesznek, azonban a kapitalista mentalitás még meglesz. Ha a bolsevikiek a tervet keresztül viszik, akkor, dacára, hogy a teljes szocializmust még nem valósították meg 1937-re, mégis nagyon meg lehetnek elégedve. Ford.: Bárdos Ferenc.

Forró Ferenc : A német hadfelszerelés és a romániai olajmezők

A technika fejlődése, az imperialista célkitűzések minőségi megváltozását idézte elő. Amíg a háború előtti gépipar, horizontálisan terjeszkedő imperializmus, amely mindenekelőtt iparcikkeinek keresett fogyasztópiacot, addig a finánc-tőke koncentrációs folyamatának jelenlegi szakaszában, a vertikális, a függőleges kiépítés került előtérbe, melynek célja a meglévő termelés folytonosságának biztosítása. Vagyis a kérdés aminenter nem az új fogyasztópiacok megszerzése, hanem a meglévő termeléshez szükséges nyersanyagok biztosítása.

Az imperialista világ-ujrafelosztási tendenciák, átcsaptak minőségi formájukba, mivel részben az egyes imperialista érdekszférák közötti ellentétek és részben a felfelemerő vonalú nemzeti — és nemzetiségi harcok — az imperializmusok ellen, a korábbi értelmű területi-fogyasztási hódításoknak jelentékeny mértékben gátat vetnek. Ez okozza, hogy az

értéktöbblet relativ rendszeréhez hasonlóan, az imperializmusok is a relativ élrtektöbblet irányában, a termékenység fokozásával kárpótolják magukat területi kilátásaik csökkentéséért. A technika fejlődése mindezt különben is parancsolóvá tette. A fa és szén helyét, kiszorítja az olaj, a petroleum, benzin stb., miután úgy termelésük, mint felhasználhatóságuk, racionálisabb és az imperialista vetélkedések, ma jobban mint valaha is, ezekért a nyersanyagokért folynak. Ez magyarázza az intervenció háborút a múltban, amidőn Baku petroleummezőit akarta elfoglalni a brit imperializmus, ezekre akarta rátenni a kezét az amerikai és angol nagytőke Afganisztánban, Perzsiában, Keletázsában, ezért folytat harcot Bolívia és Paraguay katonáival az angol Deterding-féle olajcsoport az amerikai Rockefeller-féle olajcsoporttal a Gran Chacoért, ez bevilágít a cseh-lengyel ellentét néhány mozzanatára és végül ide

céloz az Anglia protektorsága alatt, hovatovább valamennyi polgári állam óvatos előkészítésében levő intervenció háboru a Sz. U. ellen. A petroleumért Bakuban, Galiciában, Gran Chacóban, Afganisztánban és a petroleumért Romániában is.

A nagyiparnak, a hadfelszerelési iparnak, de maguknak a harcászati célokat szolgáló hadieszközöknek is szükségük van olajra, petroleumra, benzinre stb. A hadiautók, a tankok, a repülőgépek, a különféle hadieszközöknek mind, olaj kell. A nyugati hadseregek mindenütt nagyrészen már motorizálva vannak, de ezeknek átütőerejéről csak akkor lehet szó, ha elegendő nyersanyag biztosítja mozgékonyaságukat. Kétségtelen, hogy a küszöbön álló imperialista világháború összehasonlíthatatlanul fejlettebb pusztító-szerszámokat tud harcbaállítani, mint a legutóbbi világháború. Valamennyi fegyvernemnél és haditaktikánál a gyors felvonulás, a hirtelen helyzetteremtés került előtérbe. A tüzérség, a legfontosabb fegyvernemek egyike, csaknem teljesen mechanizálva van. Hasonló az eset az élelmiszer, a munició és más utánpótlásnál is.

Az ipar ilyformájú beállítása, vagyis a produkciónak csaknem teljesen hadicélokat szolgáló természetű, különösen Németországban aktuális. A nemzeti szocializmus harmadik birodalmában, ahol évek óta hivatalosan propagálják, hogy fellendülést csak a háború hozhat és ahol nyíltan és leplezetlenül élesztik fel a császári Németország külpolitikáján is tülenő imperialista terveket: Balkán-Közékelet-Bagdad. A német hatalmi törekvések széles mederben hőmpölyögnek északon Ukrainától kezdve, le délen a Balkánon át Közékeletig, a mezopotámiai olajmezőig — Bagdadig. Ezeknek a törekvéseknek látható jelei 1) a keleti paktum megtagadása („hozzájárulása” Strésában, csak Strésa „megmentése” volt), 2) a Dunamedence kérdésének elődázása, 3) Ausztria befolyásolása, 4) az u. n. földközítengeri paktummal való kísérletezés. Ezek a német imperializmus állomásai, melyek értékelésükben kétfélek. Egyrészt, mivel részben a Sz. U. bőrére megy a vásár, a

nagyhatalmak nem nagyon izgatják magukat, annál is inkább, mert egy bizonyos ponton valóbennyi tőkés ország közös érdeke a Sz. U.-val való leszámolás. Ennek az értékelésnek az alapjai: egyrészt a régi négyhatalmi platform felrészítése Németországnak a keletipaktumhoz való „hozzájárulása” által a Sz. U. elleni éllel, másrészt a francia-orosz külcsönös segítségen alapuló szerződésterv konkrétanáná tétele, sőt elődázása. Eddig az egyik értékelés. A másik viszont abból indul ki, hogy Németország felfegyverkezése, egész külpolitikájának agresszivitása, veszélyezteteti Franciaország biztonságát, ami a további soron pedig Középeurópai, Balkáni és Közékeleti érdekeltségének meglazulását idézi elő. Tehát a német befolyásnak minden áron gátat kell vetni. Anglia pedig, akinék a Sz. U.-val való leszámolás nem olyan sürgős, mint Németországnak, de sürgősebb mint Francia-

Év	Hektár területen	Működésben levő szondák	Termelés tonnákban
1930	4759	1487	5,744.000
1931	4185	1485	6,657.803
1932	3529	1528	7,350.321
1933	5143	1600	7,387.000
1934	4300	1583	8,467.455

A hektárkiterjedés és a szondák száma, fordított arányban áll a kitermelt petroleummennyiséggel, ami ugyan a termelés részbeni racionalizálásának eredménye, de ennek dacára a szondák csak 25 százalékban vannak kihasználva, míg az olajrétegek 75 százaléka a földben marad. A romániai petroleumforrások produktivitását tehát még igen jelentős mértékben lehet fokozni, ami hatalmas bázist képezhet a német imperializmus számára és amelynek megközelítése az érdekközösségébe tartozó Ausztrián és Magyarországon, mint hadfelvonulási területeken át, lenne tervszerű.

A német imperializmus a közeljövő háborújában nem nélkülözhet hozzá közeleső nyersanyag bázisokat és mindent el fog követni, hogy ezekhez valamiképp hozzájusson. A kérdésnek tisztára katonai jelentősége ott domborodik ki, hogy Németországnak mindenképpen érdeke, hogy egy háború az adott esetben és helyzetben minél hamarabb befejezést nyerjen, mivel saját országában ténylegesen nem rendelke-

országának, éppen ezért támogatja a német követeléseket, amelyeknek teljesítése egy bizonyos pontig az ő érdekeit is szolgálja. E kétféle értékelésből eredő helyzetzavarosság azonban elegendő arra, hogy Németország háborus feszültséget tartson felszinen. Lengyelországgal való megegyezésének lehetőségét is, a Sz. U.-nak szabad prédául való tekintése segítette elő, ami számára egyúttal értékes nyersanyagbázist is nyújt. (A galíciai petroleumforrások.)

Hogy Németország befolyása Romániában, az utóbbi évek folyamán, jelentékeny mértékben megnövekedett, az is főleg a petroleumban gazdag romániai olajmezőkkel van kapcsolatban. Románia Németországhoz közeleső petroleumbázist jelenthet, melyeknek fontosságát kiemeli az a körülmény, hogy aránytalanul kiaknáztatlanok. A román petroleumtermelés az utóbbi öt évben a következő volt:

zik ilyen nyersanyagokkal, viszont a háború elnyújtása ismét csak a polgári Németország vereségéhez vezetne. Amellett tehát, hogy Németországnak távolabbi célkitűzése van a petroleumbázisok tekintetében, ugyanakkor azonnal fel kell halmozzon katonai célokat szolgáló nyersanyagokat, hogy az általa tervezett rövidleflyásu háború sikerét a maga számára biztosíthassa. És ebbeli terveit a romániai petroleumforrások elősegítetik.

Romániában a különböző „numerusok” alatt ágáló nemzeti felébredés, a nemzeti munka védelme — a román árjaparagrafus, az ipar és kereskedelem „megtisztítása az idegenektől” az intellektuális pályák elzárása a kisebbségek elől, tehát a nemzetiszocializmus egész fegyvertárának kölcsönzése, a háttérben Románia olajmezőire akarja rátenni a kezét, ha talán mindjárt nem is politikailag, de gazdaságilag s a német nemzetiszocialisták függék és mozgékonyak, a román nagy polgárság pedig van olyan reakciós, hogy ezek a kezek találkozhatnak.

A kannibál tánc

Irla: Földes Sándor

„Az állatkertbe két hamisítatlan kannibál érkezett.

A bányaváros érdeklődése a szenzáció iránt azonban hamar lelohadt, minden zugban a bányászsztrájk husbavágó szenzációja tornyosult, az élniakarók ellen az éhség kegyetlen fegyvere csattogott.

Worldpace és Bomberry, a két kiváló humanista tudós, az állatkertben sétált. A kannibálok ketrece előtt mélyértelmű vitát folytattak az emberi jogokról.

— Ez a szabadság megcsufolása. A ketrec, a rácsok...

— Kolléga ur, téved. A ketrec, a rács csak, mint szimbólum megbecsületlenítő. A valóságban igen egészséges, szellős lakás, különösen így nyár-felé. A lényeg máshol rejlik...

— Igazán nem ismerek lényegesebbet, mint a mozgási szabadság korlátozása.

— Hm, a szabadság? Látja, a lényeg valóban ehhez kapcsolódik, de a mozgásnál kiterjedtebb értelemben, hogy úgy mondjam, lényegesebben. Mert mit is mond a jogbölcselet. A szabadság: az illető lény fogalmának megfelelő állapot...

— Nos?

— Ez a két kannibál nincs a fogalmának megfelelő állapotban.

— Hogy értem ezt?

— A kannibálok fogalma a kannibalizmust jelenti. Ez a két szerencsétlen itt meg van fosztva a kannibalizmus lehetőségétől. Föl tudja fogni, kolléga ur, mit szenvednek ezek?

— Tényleg, ez rettenetes igazságtalanság. A kannibalizmus ellenségeinek igazuk van — Európában. De ezeknél csak az emberiség szenvedéseinek sorát gyarapítják újabbal, mire éppen ebben a percben mutatott rá az ön utólérhetetlen humanizmusa — fejezte be a vitát Bomberry teljesen meggyőzve.

Ekkor néhány suhanc jött a ketrecehez és botokkal kezdte piszkálni a két vadembert. Az egyik fekete, találva, fellüvöltött és átkozódva fenyegette meg a csintevőt. Egész beszédéből csak a James Looping nevet lehetett megérteni, amit többször, különös hangsúllyal emlegetett.

— Hallotta, a kannibál James Loopingot átkozta? Ez is az ön el-

méletemet igazolja. James Looping, aki ezt a szörnyű sztrájkot vezeti, mint emlékezni fog, a mindenfajta szinesbőrűek ügyeibe is beleártotta magát. Veszedelmes egyéniség: nem akarja, hogy az emberek, különösen a munkások és a feketék, a fogalmuknak megfelelő életet eljenek...

A bányászsztrájk változatlanul tovább tartott. Egy nap James Looping, a körülrajongott munkásvezér, nyomtalanul eltűnt. Csupán homályos adatok engedtek arra következtetni, hogy megölték és hulláját valamelyik külvárosi házban rejtegetik. Senki bizonyosat nem tudott és ez még izgalmasabbá tette a közhangulatot. A rendőrprefektus bosszusan említette jelentésében, hogy egy esetleges tulkapás beigazolása föltétlenül a sztrájkolók javára fordítaná a helyzetet. Így hát az élő Loopingot keresték tovább.

Worldpace és Bomberry a világbékéről társalgott. Bomberry heveskedett:

— Háborut a háboru ellen. Ez az egész!

— Hová gondol: háborut? Hiszen mi pacifisták vagyunk.

— Valamit mégis kellene csinálni...

— Tanulmányozni kell az új fegyverek hatását. Még egy könyvet kell írni. És beszélni! Beszélni... ez ér a legtöbbet.

— Beszélni, persze, beszélni... — ásitott Bomberry. — Borzalmasan fárasztó ez a pacifizmus. Valami egyszerűbbet.

— A kis népeket le kell fegyverezni.

— Ezek csak a kicsik. És mi legyen a nagyokkal?

— Sok kicsi sokra megy...

— De ha a nagy megy a kicsire? Ismét csak a gyilkosság.

— Legyilkolt nélkül nincs gyilkos. Most én mondom: — ez az egész. Az élet értékét kell tantani. Az emberi szabadság sérthetetlen szentségét.

— Bizony, annyian szenvednek.

— Itt van például ez a két kannibál az állatkertben. Mindig fáj a

szívem, ha eszembe jutnak. Egyenesen fölháborító, hogy ezek az ember-testvéreink nem élhetik a nekik megfelelő életet. Gondolja csak, ha önnök füvel kellene táplálkoznia! A humanizmus aktívan kell, hogy föllépjen a kannibálok érdekében is. Az etikai parancs: jót tenni mindenkivel!

... Néhány nap múlva a két kannibált ismeretlen egyének éjfélon autóba ültették. Egy külvárosi ház előtt állottak meg és a feketéket egy kis szobába vezették, azután rájuk zárták az ajtót. Kis idő elteltével a két humanista ott szorongott az ablak figyelőrése mögött. Meg lehet nekik bocsátani ezt a kíváncsiságot, hiszen a kannibálok boldogságának meglesésével jótettük erkölcsi jutalmát akarták élvezni. És látták?

a holttest mellett térdelt a két kannibál, kezük, mint egy hű kutya elsőlába, ott nyugodott James Looping kihűlt szívére és kétségbeesett szomorúsággal bizonyára valami emberevő imádságot mormoltak.

Bomberryben szörnyű gyanu ébredt.

— Ezek talán nem is igazi kannibálok. Különböznék már az etnográfiaiag annyira érdekes kannibáltáncot járnak.

Worldpace fojtott dühvel sugta vissza:

— A tánc elmarad. Becsaptak a gazemberek, már nem eszik az emberhúst!...

Olvassa és terjessze az

„Egy Hétet“

Az Übermensch tragédiája

Panait Istrati halálához

Az emberek általában hamarabb halnak meg a társadalom számára, mint Önmaguknak.

A kispolgári mesiasváróknak, a szolgalelkű tekintélyimádóknak, a zsenirajongóknak, az anarchoindividualista széplelkeknek, a velsziánusoknak, a szubjektív erőtenyezők túlértékelőinek, több egy csalódással.

Mi, akik a dolgok mögött igyekszünk megkeresni a materiális hátteret, akik az objektív erőtenyezők elsődleges szerepét ismerjük, akik megértjük a dialektikus gondolkozást és beletörődünk az ellentétek azonosságának tényébe, ha meg nem is bocsájtjuk, de megértjük ennek a lumpenproletár költőzseninek tragikus meghasonlását.

Panait Istrati elbukott gyáván, órákkal azelőtt, hogy hősi módon, mint martir meghalhatott volna. Meghasonlott a muljával, mikor egy más jövő megalapozásáról már szó sem lehetett nála. — De nem ez az ő igazi tragédiája. — Az ő tragédiája nem egy elszigetelten lejátszódtott egyéni dráma, amely mellett egy kis keserű lemondással napirendre lehetne térni. Az ő tragédiája az „Übermenschek“ tragédiája, amely kezdődik Nitsche megőrülésével, folytatódik Trockij csunya történelmi elbukásán és előreláthatólag a német Birodalom tragikus összeomlásával fog végződni.

Az „Übermenschek“, akik azt hiszik, hogy fölötté állanak társadalmuknak, holott csak kivüle állanak, akik ki szeretnének emelkedni a tömegekből és közben az élet valóságából emelik ki magukat. Az Übermenschek, akik nem ismerik az élet apró surlódási felületeit, nem ismerik a tömegek tehetetlenségi nyomatókát, akik nem számítanak a hétköznapiok realitásaival, akik gyorsan fölégetik maguk körül az oxigént és aztán ziháló üdövel levegő után kapkodnak, természetesen hiába.

Panait Istrati figyelmeztető. — Panait Istrati bizonyíték. — Bizonyítéka annak, hogy a tulzós baloldaliság, a tömegektől és a realitásoktól való elszakadó forradalmiskodás, föltétlenül ugyanoda vezet, ahova a szürke gyávaság, a kalmár üzletesség: a

szociáldemokrácia, előbb a megalkuváshoz, aztán a hangos és szemtelen ellenforradalmisághoz.

A tömegek élére került „zseni“, természetesen forradalmár kellett legyen mindaddig, míg a forradalom csak ígért és hozzá még illuzióktól gazdagított ígért volt. De lekellett, hogy törjön akkor, mikor a forradalom az ígéretek valórváltásának aprólékos munkájához fogott. És aztán a buták szocializmusának, (ahogy Bebel az antiszemitizmust nevezte) sőt végül a gazemberek szocializmusának (ahogy Barbusse a fajvédő nacionalizmust nevezte) karjaiba kellett vesse magát.

Ez történt Panait Istratival is.

Az emberek általában hamarabb halnak meg a társadalom számára, mint önmaguknak. Ez alól a társadalombiológiai törvény alól csak a társadalomalakító harcokban fiatalon elesett forradalmárok és az anatól-france-i finomságra csiszolódott költőlekek képeznek kivételt.

Panait Istrati forradalmárnak és igazi költőléleknek ismertük egyidőben és mégis most, mikor meghalt fizikal valósággal önmagának, úgy tetszik, mintha nekünk, a társadalomnak már rég meghalt volna.

És tényleg ez a proletársorból kiemelkedett zseniális forgatója a tollnak, a társadalom számára már hét éve halott.

A Chira Chiralina, a Les Chadrane des Baragau és több más francia nyelven megjelent mű nagyszerű szerzője az Emberi Jogok Ligájának, a Szovjetbarátok Egyesületének alelnöke 1928-ban csalódottan tért vissza a Szovjetből. Trockij híveinek üdöztetése hatott reá elrettenően. Kiábrándult a Szovjetből, aztán kiábrándult a szocializmusból és végül kiábrándult az egész emberi haladásból.

Reakciós lett.

„Csak a jobboldali mozgalomban látok még forradalmi lendületet“. — Így indokolta pálfordulását hónapokkal ezelőtt, mielőtt utolsót lobbant. — De ezt mondják Codreanuék is, Vaidák is, sőt ezt vallják azok a széles proletártömegek is, akik a fassiszta demagógia hatása alatt a nemzeti

szocializmus barna zászlaja alá sorakoznak. — Sőt bizonyára ezt mondaná Trockij is, ha történetesen nem volna zsidó.

Ide kell hogy eljussanak ugyanis azok, akiknek a forradalomban a forradalom és a lendület a fontos, nem pedig a tömegek szükségleteinek kielégítése és nem az emberi fejlődés akadályainak eltakarítása.

Ez a permanens forradalom elméletének a tragédiája.

Nem „as irástudók árulásáról“ van itt szó, ahogy azt Körösi Sándor írja (Brassói Lapok). Hiszen, mikor a progresszió tollforgatói közül kiszakad egy Upton Sinclair, vagy egy Panait Istrati, mindig csatlakozik hozzájuk egy Bernhard Saw, egy Andre Gide, egy József Attila.

Mindegyik táborból akadnak átfutók. De ez természetes jelenség.

Ami a jelen esetben természetellenesnek látszik azaz, hogy emberek, akik a tömegek vállán, a haladás jegyében nőttek nagygyá, (mint Panait, vagy nálunk Kassák) kitép-jék magukat abból a talajból, amelyből kinőttek és ne lássák, hogy ezzel a biztos pusztulásnak vetették oda magukat.

Hát ez bizony különös jelenség, ritka jelenség, de ez is természetes.

Ez az Übermensch típus és az Übermensch ideológia természetes tragédiája.

KÖVÁGÓ ZOLTÁN

Libbadozó beteg

új erőre kap mindennapos

DIANA

sírborszer bedöröszöléstől

Dániel János:

Vaklárma a kisebbségek körül

A sovinszta román lapok hasábjai még mindég a kisebbségi veszedelem meséjével vannak tele.

Kapásból végiglapozom például a „Curentul” egyik áprilisi közepi számát, a lap valamennyi hatalmas címéből ordít felém a „minoritar” szó. Szerintük valamennyi kisebbség között a magyar a legveszedelmesebb. Az első oldalon még *Pamfil Seicaru* cikke is a jövő „nagy magyar offenzívájáról” beszél.

A jelenben ugyan nincs ilyen offenziva sehol, de — hogy legyen miről írni, legalább a jövőre nézve kell fölfesteni a támadás fantómját. A lap harmadik oldalán Onisifor *Ghibu* előadását ismertetik „A romániai magyar irredentizmus” címmel. Onisifor egyik cernovici előadásában „kriminális” és „provokáló” eszközöket fedez fel a magyarok törekvéseiben, melyekkel — szerinte — a román államot igyekeznek aláásni. Onisifor szerint a legveszedelmesebb tényező a magyar sajtó, utána a veszélyességi sorrendben az iskolák következnek. A kilencedik oldalon „egy bánáti mezőgazdasági iskola irredentizmusáról” irnak kolumnás cikket. És még mindég maradt egy oldal, melyben, a galaci menziségek különleges jogait és kedvezményeit panaszolják el.

Ha mindez igaz volna, nem csodálkoznánk azon, ha a körülöttünk élő népek mindennap így imádkoznának: „a magyarok nyilaitól ments meg uram minket”.

De hol és mivel bizonyult ilyen harcias és veszedelmes kisebbségnek a magyar?!

Halottunk akár egy bátor tiltakozást a nemzetiségek üldöztetése ellen? Történt talán egyetlenegy kísérlet arra nézve, hogy megszervezzék és harcavigyék a nemzetiségi elnyomás áldozatait? Vagy — ha már teljes szabadságát képtelen kivívni, mutat talán valamelyik nemzetiség valamelyes elszántságot és bátorságot meglévő jogai védelmében? Felelhetünk erre másként, mint egy tragikus és őszinte nemmel?!

A magyar kisebbség és általában az összes kisebbségek kétségbeesett

sírámoknál egyebet nem hallatnak. Ezenkívül pedig memorandumokat szerkesztenek, küldöttségeket menesztenek a miniszterelnökhöz és — néha néha megeresztenek egy vezércikket lapjaikban. Veheti ezeket provokációnak a román közvélemény ugyanakkor, mikor a legtöbb kisebbségi párt országászerte kartellben van a kormánnyal?!

Miért tehát a vaklárma és miért olvasunk a romániai kisebbségek átlamelenes harcairól ugyanabban a cikkben, amelyben Stresáról és az általános európai nyugtalanságról irnak. Az ok kézenfekvő.

A nacionalista körök tudatában

vannak annak, hogy miután fölál-dozzák a nemzetiségi tömegeket, rájuk többé nem támaszkodhatnak. A kisebbségi pártok ugyan hallgatnak, de a kisebbségi tömegek morajlása mégis eljut a füllünkig. Ezeket a tömegeket ell kell hallgattatni, ell kell szerelni.

A kisebbségek körüli vaklárma megdöbbeníti a többségi tömegeket is, akik most a drágaság miatt vannak felzudulva. A vaklárma eltereli a figyelmet erre és megteremti a nemzeti egységet. Azért keresnek a nacionalista lapok a kákán is csomót, azért igyekeznek alarmirozni a közvéleményt.

Korvin Sándor

Irodalomtörténeti információk Erdélyről

A budapesti „Nyugat” legutóbbi számában „Erdély irodalmi élete 1918-tól napjainkig” címmel hosszabb tanulmány jelent meg dr Jancsó Elemér, az ismert fiatal erdélyi irodalomtörténész tollából. Akárcsak eddigi művelődés- és irodalomtörténeti elemzéseiben a szerző ez esetben is iparkodik rámutatni az irodalom osztályvonatkozásaira. A történelmi materializmus elemzőmódszerét, ha nem is vállalja és alkalmazza következetes művelőinek erélyével és világosságával, — tanulságaiban nem kerül meg. A módszer hatása tanulmányában kétségbevonhatatlan. Am a „fémjelzett” írók és művek megítélésében, sajnálatosan, csupa engedmény az uralkodó véleményekkel és értékelésével szemben. Művészeti síkon általában elfogadja a helikoni értékelés hierarchiáját, — noha némely képzelgésével, transzilvanizmusával szemben szigorú. S ez részben módszerének határozatlanságából, részben izlésének tétováságából és renyhességéből, végül ki tudja miféle feszélyező lojalitásból ered. Ha azonban nem követelhetjük az irodalomtörténésztől, hogy salamoni ítélletl legyen, annyit mindenesetre joggal elvárhatunk, hogy számvetésben pon-

tos, a teljesítmények felmérésében pedig lehető tárgyilagos legyen. S bizony a tanulmány kutató és ismertető buzgalma némely csoport és író munkájával szemben lankad, sőt néhol teljesen elül. Mihelyt például a „Korunk”-ra s általában a haladó rétegek irodalmára kerül a sor, a tanulmányíró feltűnően szűkszavú. Az erdélyrészi magyar irodalom e szárnnyának fejlődéstörténetéről edes kevés mondanivalója van, s ami vétkeesebb: legjelentősebb megnyilvánulásainak pusztá említését is mellőzi. Az ilyesmi nem is annyira módszer, mint érzület dolga; értesületlenséget nem tétélezhetünk föl az Erdélyben élő szerzőről. De ne firtassuk a lélek gyöngéit, hanem mutassunk rá a tanulmány pár hiányosságára és tárgyi tévedésére.

A helikoni irodalom középosztályhátterére és határoltságára rámutat ugyan, de feudális vonatkozásairól, a főúri és egyházi kapcsolatairól, sőt függőségéről megfeledekzik. S ha a helikoni irodalom osztályösszefüggéseit ismerteti is, a „Korunk”-ról szóló néhány sorából ezek a felismerések hiányoznak. A „Korunk” körüli csztályvonatkozásokat, a szükségletet, melyet kielégít, a törekvése-

ket, melyek általa keresnek kifejezést, stb. stb. meg sem említi. Annak a szerepnek az elhallgatását, melyet a „Korunk“ a magyarországi s az utódállamokbeli haladó magyar értelmiség világnézeti és irodalmi tájékozódásában betöltött, illetve betölt azt (ha akarom!) valamennyire a tanulmány keretei magyarázzák, — de mi magyarázza a „Korunk“ egész problematikájának ezt a kurta-furcsa elintézését: „1928-tól kezdve a „Korunk“ mindinkább a harcoss marxizmus alapjára áll és írotáborra is átalakul az új iránynak megfelelőleg“. Mi magyarázza ezt a semmitmondó fogalmazást, amelynek nem csak ex cathedra hangja, hanem minden társadalmi (és történeti) felismerés szegénysége is oly kínos? Nem tudja a tanulmányíró, hogy micsonda szelek jártak az 1928-as években, amelyek a „Korunk“ vitorláját is a történelem ama félreérthetetlen irányába duzzasztották? . . . Csak nem képzelem, hogy a gondviselés vagy valami szép szeszély jelölte ki a „Korunk“ utirányát? . . .

Ez a sommázó módszer természetesen más helyt is botlik. „Tamási: Cimere-seke és Szilágyi: Idő katonái után — írja — mindössze néhány regény foglalja a mával, de legtöbbjük nagyon kevés szociális érzéssel és tudással“. Am jó! De az Idő katonái előtt ott van az Új pásztor (ezt meg se említi a tanulmány), a felsorolt könyvek után pedig Nagy István: Nincs megállás című regénye, amely bizony kortörténetem nagyon sok „szociális érzéssel és tudással“ sőt sok és fejelemzett irodalmi tudással.

Ezek után már nem lep meg az ilyen mondat, hogy: „Erdélyi könyvet sem az erdélyi munkás sem az erdélyi földműves nem olvas“, ami legföljebb a helikoni könyvekre érvényes — és veszedelmes általánosítás. Mert, ha érthető okokból nem nagy azoknak az Erdélyben írt könyveknek a száma, amiket a dolgozó tömegek olvasnak, — ilyen könyvek mégis léteznek és különösen szaporák voltak a közelmúltban. Itt van mindjárt Nagy István regénye a Nincs megállás, aztán a Földi Jánost bekapja a város c. nagyon elterjedt kisregénye, Szilágyi András könyvei. De, ha nem regényt, hát másféle könyvet pl. munkásnaplót, időszaki folyóiratot és más egyebet olvasnak. S ez szintén figyelmet érdemel, ha nem is követeljük a tanulmányíró-tól, hogy erről értekezzen. Az ő dolga, miről értekezik. De már közé-

tett sorai bennünket is érdekelnek, s bár tudjuk, hogy a dolgozó tömegek és a melljük szegődött értelmiségek irodalma a ma uralkodó kritika és irodalomtörténet irás mostohagyereke, felemeljük szavunkat megrövidítése ellen. Hisszük, hogy szavaink jelen esetben meghallgatásra találhatnak.

Három szó!
Schwartz
kávéja
jó.

A szerkesztő postája

Mél. Timişoara. Várjuk kéziratodat, a rovatot.

Rokkant. Ditró. A lapot elküldöttük, a dicséret számunkra igen jól esett.

Feteki Géza Budapest. Magyar Hirlap. Önről pesti újságírók azt szokták mondani, hogy a „legintelligensebb s legolvasottabb, legtöbbet tudó“ újságíró. Panait Isratiról szóló cikkében mégis azt írja Gorkij Maximról, hogy — megkapta a Nöbel díjat. Aki irodalmi dolgokhoz hozzászól, pláne olyan magas lóról, mint Ön, annak mégis illene tudni a haladószelemü lapok felhördüléseiről, éppen azért,

mert a világ legnagyobb írója nem kapott Nöbel díjat. Hogy mért nem kapott? Azért, mert haladószelemü, mert a legnagyobb mértékben antifassizta, antiimperialista stb. Ön valószínűleg nem szokott haladószelemü lapokat olvasni. Ha Önt vesszük a pesti polgári írók között a „tudás maximumának“ milyen lehet akkor a többi? Le kell szögezzük azt a tényt, hogy a reakció következtében önöknél van a legtöbb elmaradt újságíró, író, közéleti ember stb. ott ugyanis már tizenöt éve fassizmus van, nálunk viszont a fassizmus csak most masíroz igazán előre, ezért egyenlőre szellemi téren nem fejthetett ki olyan pusztítást. Akar Ön még egyéb bizonyítékokat az Önök hátramaradottságára? Nos: a Magyar Hirlap, a régi Világ utóda, állítólag „liberális“, demokrata stb. Hasonlítsa egyszer össze a lapot egy külföldi „demokrata“ lappal, mondjuk a „Prager Tageblattal“, akkor mindjárt látni fogja a politikai nivőkülönbséget például a szovjetkérdés kezelése, vagy a fassista veszélyek felvázolása körül. Amit Ignotus Oroszországról vasárnapi izzadmányaiban ír, az helyet foglalhat egy kissé a pártvonaltól eltérő fassizta lapban, de nem méltó egy magát demokrata orgánumnak nevező újsághoz. Sajnálatlalt kell megállapítunk, hogy rossz tanácsaikkal, gyávaságukkal, áellenzékiesséjükkel korráznak Gömbösnek, akitől ma már nincs mit tartania az egykor szabadkömüves páholyokba, ma a „Világ“ utóda, a Magyar Hirlap mögé tömörült merkantil érdekeltségeknek. Önök is bünrészesek abban, hogy a kis Magyarország külpolitikailag oly egyedül áll, mint az ujjam.

Felelős szerkesztő:
BÁRDOS LÁSZLÓ

Laptulajdonos:
„EGY HÉT“ Lapkiadóvállalat

Minden cikkért a szerzője felel
Előfizetési díj: Egy óra 12 lei,
3 óra 30 lei, egy évre 120 lei.

Előfizetési díjak postabélyegben is
beküldhetők

Tipografia „MERCUR“ S. A. Oradea
Strada Alexandri 11.